

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra ruského jazyka a literatury

**Didaktické zpracování tématu číslovky pro 2. stupeň základní
školy**

Diplomová práce

Autor: Bc. Aneta Šimonová
Studijní program: N7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – český jazyk a literatura
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – ruský jazyk a literatura
Vedoucí práce: PhDr. Jindřich Kesner, CSc.
Oponent práce: Mgr. Miroslav Půža, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Aneta Šimonová
Studium:	P18P0711
Studijní program:	N7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - český jazyk a literatura, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - ruský jazyk a literatura
Název diplomové práce:	Didaktické zpracování tématu číslovky pro 2. stupeň základní školy
Název diplomové práce AJ:	Didactic Processing of the Topic of Numerals for Upper Primary Schools

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce bude obsahovat teoretické zpracování tématu číslovky. Diplomantka následně provede stručnou analýzu zastoupení a způsobu prezentace tématu v učebnicích ruského jazyka pro 2. stupeň ZŠ a poté vypracuje svou vlastní koncepci zpracování daného tématu pro výuku ruského jazyka na 2. stupni základní školy. Praktická část diplomové bude zaměřena na vytvoření didaktických materiálů k uvedenému tématu.

DOLEŽELOVÁ, Eva. Lekcii po morfologii ruskogo jazyka. Brno, 2006. ISBN 80-210-2989-7.
CVRČEK, Václav a kol.: Mluvnice češtiny I. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN 978-80-7308-359-5. PURM, Radko, Stanislav JELÍNEK a Josef VESELÝ. Didaktika ruského jazyka: vybrané kapitoly. Vyd. 3. (rozš. a upr.). Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. ISBN 80-7041-174-0. PRŮCHA, Jan. Učebnice: teorie a analýzy edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-49-4.
LOJOVÁ, Gabriela a Kateřina VLČKOVÁ. Styly a strategie učení ve výuce cizích jazyků. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-876-0.

Garantující pracoviště: Katedra ruského jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jindřich Kesner, CSc.

Oponent: Mgr. Miroslav Půža, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 11.2.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Didaktické zpracování tématu číslovky pro 2. stupeň základní školy vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 09. 12. 2020

.....

Aneta Šimonová

Poděkování

Poděkování patří v první řadě vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Jindřichu Kesnerovi, CSc. za pomoc, odborné rady a vřelý přístup při zpracovávání práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině za nepřetržitou podporu při studiu.

Anotace

ŠIMONOVÁ, Aneta. *Didaktické zpracování tématu číslovky pro 2. stupeň základní školy*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 92 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá didaktickým zpracováním tématu číslovky pro 2. stupeň základní školy. Cílem diplomové práce bylo vytvoření učebnicové kapitoly orientované na učivo ruských číslovek. Jako zdroje byly použity jak odborné publikace, tak učebnice ruského jazyka pro základní školy, které se používají na českých školách. Diplomová práce nejprve uvádí do teoretické problematiky slovních druhů a ruských číslovek. Teoretická část práce je dále zaměřena na kurikulární dokumenty, didaktické prostředky a teorii tvorby učebnic. V praktické části práce je vytvořena učebnicová analýza zaměřená na zastoupení a způsob prezentace tématu v učebnicích ruského jazyka pro 2. stupeň základní školy. Na základě tohoto zkoumání a obsahu teoretické části práce je vytvořena učebnicová kapitola, která se soustředí na ruské číslovky. Kapitola je určena žákům 2. stupně základních škol. V přílohách se nachází správné řešení ke cvičením obsažených v učebnicové kapitole.

Klíčová slova: ruské číslovky, didaktické prostředky, učebnice, učebnicová kapitola

Annotation

ŠIMONOVÁ, Aneta. *Didactic Processing of the Topic of Numerals for Upper Primary Schools*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 92 pp. Diploma Degree Thesis.

The thesis deals with the didactic treatment of the topic numerals for the second grade of primary school. The goal of the thesis was creating a textbook chapter focused on the teaching of Russian numerals. Specialized publications and Russian language textbooks used in Czech schools were used as sources. At first, the thesis introduces parts of speech and Russian numerals. The theoretical part of the thesis is focused on curricular documents, didactic resource materials and theory of creating textbooks. In the practical part of the thesis a textbook analysis is created which focuses on representation and a way of presentation of the topic in Russian language textbooks for a second grade of primary school. A textbook chapter of Russian numerals is created on the basis of this examination and the content of the theoretical part of the thesis. The chapter is dedicated to pupils in the second grade of primary schools. The solution of the exercises listed in the textbook chapter is in the annexes of the thesis.

Keywords: Russian numbers, didactic resource materials, textbooks, textbook chapter

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:.....

Podpis studenta:.....

Obsah

Úvod.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Slovní druhy	12
2 Ruské číslovky.....	13
2.1 Gramatické kategorie číslovek v ruštině.....	13
2.2 Druhy číslovek v ruštině	14
3 Slovní zásoba.....	19
4 RVP, ŠVP	21
4.1 Rámcový vzdělávací program (RVP)	21
4.2 Školní vzdělávací program (ŠVP).....	22
5 Didaktické prostředky	23
5.1 Metody a formy výuky.....	23
5.2 Materiální didaktické prostředky	27
6 Tvoření učebnic	34
6.1 Požadavky při tvorbě učebnice	34
6.2 Postup při tvorbě učebnic.....	35
6.2.1 Obsah učiva	35
6.2.2 Rozsah učiva.....	36
6.2.3 Cíle učiva.....	36
6.2.4 Zařazení metod a didaktických prostředků při tvorbě učebnice.....	36
6.2.5 Zařazení cvičení a problémových úloh do jazykové učebnice	37
PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
7 Hodnocení učebnic	43
8 Tvorba učebnicové kapitoly	49
8.1 Způsob zpracování učebnicové kapitoly.....	49
8.2 Komentář k jednotlivým tematickým okruhům	51
9 Komplexní učebnicová kapitola zaměřená na ruské číslovky pro 2.stupeň základní školy	54
Závěr	77
Seznam použité literatury.....	80
Seznam internetových zdrojů.....	84
Použité zkratky.....	86
Přílohy.....	1

Úvod

V úvodu práce je nutné přiblížit výběr tématu diplomové práce Didaktické zpracování tématu číslovky pro 2. stupeň základní školy. Hledala jsem mluvnické téma, které může být pro žáky 2. stupně problematické a je potřeba ho přiblížit, objasnit a zjednodušit. Proto jsem vybrala právě číslovky. Podle mého názoru žáci v číslovkách často chybují a neužívají je správně. Vycházím ze zkušeností z pedagogických praxí na základních školách.

Cílem této diplomové práce bylo vytvoření učebnicové kapitoly, která je zaměřená na číslovky. Kapitola je určena žákům a učitelům 2. stupně základních škol. Učitelé si kapitolu mohou stáhnout a použít ji při práci v hodinách ruského jazyka.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Na začátku teoretické části práce bylo potřeba teoreticky přiblížit učivo číslovek, které je velmi rozsáhlé.

Druhá kapitola je zaměřena na číslovky z hlediska ruské morfologie. Nejedná se pouze o základní číslovky, ale i o číslovky řadové, druhové, násobné, neurčité nebo podílné.

Třetí kapitola slouží jako shrnutí číslovek jako slovní zásoby. Tato kapitola je důležitá pro praktickou část práce, protože jsou zde číslovky vyjmenovány postupně, přehledně a s překladem.

Ve čtvrté kapitole jsou zmíněny dva dokumenty – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a Školní vzdělávací program. Jsou zde vypsány očekávané výstupy a učivo, které souvisí právě s výukou číslovek v ruském jazyce na 2. stupni základních škol.

Pátá kapitola se zabývá didaktickými prostředky. Nemateriálními didaktickými prostředky jsou metody a formy výuky. Pro učebnicovou kapitolu jsou stěžejními výukovými formami frontální vyučování, skupinové vyučování nebo individualizované vyučování. Důležitými metodami, které je vhodné využít při práci s učebnicovou kapitolou, jsou například vysvětlování, rozhovor, dialog, práce s textem nebo didaktické hry. Materiálním prostředkem, který je potřeba přiblížit, je učebnice. Učebnice je specifikována z hlediska kurikulárního projektu, role didaktického prostředku nebo role didaktického textu. Pro tvorbu učebnicové kapitoly je třeba vědět, které funkce a aspekty kvality by učebnice měla splňovat, protože každá učebnice by měla brát zřetel na odborné, didaktické, metodické, psychologické a další požadavky.

V šesté kapitole jsou též uvedeny typy úloh, které je možné nalézt v učebnicích cizího jazyka. Dělení těchto úloh je inspirováno Eduardem Benešem. Jedná se o úlohy orientované na fonologickou soustavu, na grafickou soustavu, na gramatickou stavbu, na slovní zásobu, ústní projev, poslech, čtení nebo písemný projev. Nechybí ani specifikace problémových úloh.

V praktické části práce je obsažen krátký učebnicový výzkum. Jsou zde porovnány tři řady učebnic ruského jazyka pro 2. stupeň základní školy. Výzkum není rozsáhlý, protože není cílem diplomové práce. Učebnice jsou zkoumány z hlediska učiva zaměřeného na číslovky, počtu a typů cvičení a dalších prvků obsažených v učebnici. Jedná se o hlavní inspiraci pro samotnou tvorbu učebnicové kapitoly.

Cílem diplomové práce je vytvoření učebnicové kapitoly zaměřené na učivo ruských číslovek pro 2. stupeň základní školy. Podrobnosti k jednotlivým úlohám a textům jsou uvedeny v komentáři před samotnou učebnicovou kapitolou. Utvořená kapitola je rozdělena do tří tematických celků, aby byla strukturovaná a přehledná. V jednotlivých celcích nechybí úvodní text, rozhovor nebo píseň, procvičovací část, herní část nebo závěrečné gramatické shrnutí. Při tvorbě sloužily jako stěžejní zdroje pro inspiraci právě zkoumané učebnice, dále příručky s nápady her a aktivit využitelných ve výuce cizích jazyků. Diplomová práce obsahuje i řešení k úlohám uvedených v učebnicové kapitole, které je zaznamenáno v přílohách diplomové práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Slovní druhy

V gramatice rozlišujeme dvě hlavní oblasti: tvarosloví (morfologie) a větnou skladbu (syntax). Morfologie zkoumá tvary slov a jejich funkci. Syntax se soustředí na větu, kterou považuje za základní jazykovou jednotku. (Cvrček 2010, s. 125–301)

Nejenom z hlediska morfologie, ale také sémantiky, se veškerá slova v jazyce dělí do skupin. Třídíme je podle charakteristických vlastností pro každou skupinu. Některá skupina označuje substance, jiná děje nebo vlastnosti. Takové dělení označujeme termínem slovní druhy. Je známo deset slovních druhů. Substantiva (podstatná jména) označují osoby, zvířata, předměty, děje, vlastnosti nebo stavy. Jsou to například slova: *muž, pes, malování, smutek, кошка, стол, пальто*. Adjektiva (přídavná jména) se zaměřují na vyjádření vlastností substantiv (např. *malý, modrý, matčin, korotkij, красивый*). Sama mohou být dále rozvíjena jinými slovními druhy. Pronomina (zájmena) zastupují substantiva a adjektiva (např. *on, kdo, ten, она, кто, мы*). Numeralia (číslovky) vyjadřují množství (*osm, dvacet, tisíc, několik, три, пять*). Verba (slovesa) označují akce nebo děje (*sedím, беру, povídat si, хожу, говорить*). Adverbia (příslovce) vyjadřují okolnosti dějů (*často, brzy, часто, много*). Prepozice (předložky) se připojují ke jménům v různých pádech (mimo vokativ a nominativ). Například *v domě, на střеше, под столом, на машине*. Konjunkce (spojky) spojují slova nebo věty (*a, nebo, že, или, и, потому что*). Partikule (částice) mají hlavně funkci obohacující, někdy se shodují s příslovci (*at', kéž, вот*). Interjekce (citoslovce) pomáhají mluvčímu vyjádřit emoce, postoje, napodobují zvuky (*haf, brr, kuš, фу, ай, ой, ха-ха-ха*). (Cvrček 2010, s. 128–131)

Slovní druhy dále dělíme podle několika kritérií: tvaroslovné, významové a syntaktické kritérium. Tvaroslovné dělení řeší ohebnost (flexe) a neohebnost slovních druhů). Ohebné slovní druhy mění své tvary díky skloňování, časování, nebo stupňování. Do ohebných slovních druhů řadíme substantiva (*pes, se psem, bez psa, кошка, с кошкой, без кошки*), adjektiva (*chytrý, s chytrým, bez chytrého, умный, без умного*), pronomina (*он, bez něj, s ním, она, с ней*), numeralia (*dva, bez dvou, s dvěma, два, о двух, с двумя*) a verba (*vidím, vidíš, vidíme, viděli, вижу, видишь, видят*). Zbylé slovní druhy patří do skupiny neohebných, protože nikdy nemění své tvary. Další dělení se zaměřuje na významovost. Rozlišuje plnovýznamové (autosémantické) a neplnovýznamové (syntémantické) slovní druhy. U autosémantických slov nebývá jejich význam závislý na ostatních slovech ve větě. Patří sem substantiva, adjektiva,

pronomina, numeralia, verba, adverbia a interjekce. Prepozice, konjunkce a partikule řadíme do skupiny synsémantických slov. Třetí kritérium nazýváme syntaktické. Syntaktické kritérium vyčleňuje slovní druhy, které se podílejí na výstavbě vět i textů. Jsou to především prepozice, které se pojí se jmény, a konjunkce, které spojují věty a větné členy. (Cvrček 2010, s. 128–129)

2 Ruské číslovky

Číslovky (имена числительные) vyjadřují množství, číslo nebo pořadí lidí, předmětů apod. Z morfologického hlediska rozlišujeme číslovky jednoduché (простые), složené z několika slov (составные) a složené jednoslovné (сложные). Příklady jednoduchých číslovek jsou: *šest, deset, пять, один*. Do číslovek složených z několika slov můžeme zařadit příklady jako *203 – dvě stě tři, 21 – dvacet jedna, 158 – сто пятьдесят восемь, 323 – триста двадцать три*. Složené jednoslovné číslovky se tvoří ze dvou kořenů. Jsou to například číslovky: *50 – пятьдесят, 11 – одиннадцать*. (Doleželová 2006, s. 60)

2.1 Gramatické kategorie číslovek v ruštině

Většina číslovek patří k těm ohebným. Skloňují se buď stejným způsobem jako podstatná jména (*двадцать*) a jako přídavná jména (*первый*), nebo jako zájmena (*один*). U některých číslovek rozlišujeme rody. Jsou to: *один (одна, одно), два, оба (две, обе, два, оба), полтора (полторы, полтора)*. Gramatickou kategorii čísla určujeme pouze u číslovek *один (один дом, одни ботинки), сто (несколько сот учеников), тысяча, миллион* a *миллиард*. (Doleželová 2006, s. 60)

U číslovek spojených s podstatnými jmény dále řešíme životnost a neživotnost. Při skloňování slovních spojení se základní číslovkou *один* a podstatnými jmény rodu mužského nalézáme rozdíl při skloňování v akuzativu (винительный падеж). V případě životného podstatného jména užíváme formu např. *видеть одного человека*. V případě neživotného podstatného jména se forma akuzativu rovná nominativu (именительный падеж): *видеть один дом*. Životnost a neživotnost dále rozlišujeme u slovních spojení základních číslovek *два, оба, три, четыре* a podstatných jmen rodu mužského i ženského (*видеть двух девушек, ale видеть две школы*). Z toho vyplývá, že životnost se uplatňuje u slovních spojení, kde podstatné jméno vyjadřuje nějakou osobu. U podstatných jmen, která označují zvířata, je možné používat skloňování jak

pro životnost, tak pro neživotnost. Ve spojení životných podstatných jmen a číslovek složených z několika slov končících na *два, три, четыре* se u podstatného jména používá forma genitivu (родительный падеж) jednotného čísla (*двадцать два ученика, сорок три студента*). (Adamec a Žaža 1996, s. 118)

2.2 Druhy číslovek v ruštině

V ruském jazyce rozlišujeme sedm druhů číslovek. Jsou to číslovky základní (количественные), neurčité (неопределённо-количественные), řadové (порядковые), druhové (собирательные), zlomky (дробные), podílné (разделительные) a násobné (кратные). (Doleželová 2006, s. 60)

Dále se číslovkami vyjadřují letopočty, data nebo například přibližnost. (Balcar 2014, s. 67–71)

Základní číslovky

Základní číslovky (количественные числительные) označují množství nebo počet konkrétních substancí. Existují základní číslovky jednoduché (простые), složené z několika slov (составные) a složené jednoslovné (сложные). Jsou blíže popsány v kapitole 2. Číslovka **один** (jeden) se používá jak ve tvaru jednotného čísla (*один, одна, одно*), tak ve tvaru čísla množného (*одни*). Příklady číslovky ve tvaru jednotného čísla jsou: *один дом, одна женщина, одно здание*. V množném čísle se tato číslovka používá ve spojení s podstatnými jmény pomnožnými (neboli pluralia tantum): *одни ножницы*, dále místo neurčitého zájmena (*одни мои друзья*). Tento tvar se také využívá místo slova „pouze“ (только): *остались одни воспоминания*. Číslovka *один/одни* zastupuje i význam slova „sám“ (*Он живёт один*). (Adamec a Žaža 1996, s. 118–119)

Pokud spojíme číslovky **два** (dva), **оба** (oba), **полтора** (jeden a půl), **три** (tři), **четыре** (čtyři) a dále jejich složené varianty končící na tyto číslovky v nominativu s podstatnými jmény, pak se u podstatných jmen užívá forma jednotného čísla a genitivu. Například: *два дома, обе мамы, полторы минуты, три часа, четыре года*. V případě, že mezi uvedené číslovky *два, полтора, оба, три, четыре* a podstatné jméno rodu středního nebo mužského vložíme přídavné jméno, pak má příslušné přídavné jméno tvar množného čísla v genitivu (*оба новых дома, три высоких здания*). To platí i pro spojení zpodstatnělého přídavného jména a jedné z výše uvedených číslovek (*четыре животных*). Uvedené pravidlo platí i v případě

podstatných jmen rodu ženského, ale pouze v případě, že má podstatné jméno pohyblivý přízvuk (*сосна, сосны, три высоких сосны*). Pokud podstatné jméno rodu ženského nemá pohyblivý přízvuk, může se používat výše uvedená varianta, popřípadě i tvar přídavného jména v množném čísle nominativu. To dokazuje příklad: *птица, птицы, три красивых птицы//три красивые птицы*. Co se týče spojení přívlastků typu *все, эти, наши, мои, каждые* atd. a číslovky s podstatným jménem, užívají se tyto výrazy v množném čísle nominativu: *все эти четыре здания, каждые два часа*. V případě, že číslovka *два, полтора, три* nebo *четыре* stojí ve větě za příslušným podstatným jménem, podstatné jméno dostává podobu genitivu množného čísla (*Дешёвых билетов он получил только три*). V genitivu, dativu (дательный падеж), lokálu (предложный падеж) a instrumentálu (творительный падеж) se skloňování číslovky, podstatného jména a jiného vloženého slovního druhu mezi ně shoduje (*без двух красивых девушек, о последних трёх годах*). (Adamec a Žaža 1996, s. 120)

Ostatní základní číslovky se v nominativu a akuzativu pojí s podstatnými a přídavnými jmény v množném čísle genitivu stejně jako v českém jazyce (*пять школ, пятнадцать новых будов, шесть девочек, пятьсот машин, сорок новых зданий*). Pokud ve slovním spojení stojí na prvním místě přívlastek *все, эти, наши, мои, каждые* apod., pak je tento výraz, na rozdíl od českého jazyka, vyjádřen v nominativu (*мои двадцать книг – твоих двадцет knih*). V případě těchto číslovek se v genitivu, dativu, lokálu a instrumentálu při spojení číslovky a podstatného jména (či dalšího atributu) objevuje shoda (*с этими восьмью деталями*). (Adamec a Žaža 1996, s. 121)

Číslovky *тысяча* (tisíc), *миллион* (milion), *биллион* (bilion), *квадрильон* (kvadrilion), *миллиард* (miliarda) se skloňují podle příslušných vzorů podstatných jmen: *к тысяче крон, с тысячей крон, город с двумя миллионами жителей*. (Adamec a Žaža 1996, s. 122)

Неурчité číslovky

Mezi neurčité číslovky (неопределённо-количественные числительные) řadíme výrazy: *сколько (kolik), столько (tolik), несколько (několik), много (много), немного (trochu), мало (мáло), немало (немáло)* nebo například *достаточно (достатеčнћ)*. Výrazy *сколько, столько, несколько* se skloňují jako přídavná jména množného čísla: ИП – *сколько*, РП – *скольких*, ДР – *скольким*, ВП – jako ИП nebo РП, ПП – *о скольких*, ТП – *сколькими*.¹ Číslovky *мало, немало, достаточно* se nesklonují. (Doleželová 2006, s. 69–70)

Řadové číslovky

Řadové číslovky (порядковые числительные) se odvozují od kořenů číslovek základních (*пять – пятый, тысяча – тысячный*). Všechny řadové číslovky, kromě číslovky *третий*, se skloňují podle tvrdého vzoru přídavných jmen. Při skloňování číslovek složených z několika slov se skloňuje pouze poslední komponent: 1989 – РП: *тысяча девятьсот восемьдесят девятого года*. Při zápisu ruských řadových číslovek nikdy nepíšeme za číslovkou, na rozdíl od češtiny, tečku. Používáme spojovník a jedno nebo dvě poslední písmena, například *1-ое место, 90-х лет, 5 мая*. (Doleželová 2006, s. 71)

Druhé číslovky

Druhé číslovky (собирательные числительные) označují počet souborů (např. *двојце, тројце...*), například počet druhů určitého předmětu. (Cvrček 2010, s. 234)

V ruštině používáme tyto druhé číslovky: *двое, трое, четверо, пятеро, шестеро, семеро, восьмеро, девятеро* a *десятеро*. Podle skloňování číslovky *двое* (ИП – *двое*, РП – *двоих*, ДП – *двоим*, ВП – *двое*, živ. *двоих*, ТП – *двоих*, ПП – *двоими*) se skloňuje i číslovka *трое*. Podle skloňování číslovky *четверо* (ИП – *четверо*, РП – *четверых*, ДП – *четверым*, ВП – *четверо*, živ. *четверых*, ТП – *четверых*, ПП – *четверыми*) se skloňují všechny ostatní druhé číslovky. Ruské druhé číslovky se pojí se substantivem v genitivu plurálu (*трое друзей*). (Balcar 2014, s. 69)

¹ Zkratky: ИП (именительный падеж) = nominativ, РП (родительный падеж) = genitiv, ДП (дательный падеж) = dativ, ВП (винительный падеж) = akuzativ, ПП (предложный падеж) = lokál, ТП (творительный падеж) = instrumentál

Druhé číslovky se v ruštině užívají s pomnožnými substantivy (*двое саней*), dále s párovými předměty (*пятеро сапог*). Také se například používají také se zájmeny (*Их было трое.*). Druhé číslovky najdeme v ruštině i ve spojení s podstatnými jmény *дети, люди, лица* (*четверо детей, двое лиц, трое людей*). Často druhé číslovky nacházíme ve slovních spojeních s maskulinními substantivy (*два студента – двое студентов*) a se substantivy označující mláďata (*четыре котёнка – четверо котят*). (Balcar 2014, s. 69–70)

Násobné číslovky

Násobné číslovky (кратные числительные) se v ruském jazyce tvoří několika způsoby. Tím prvním je připojení sufixu **–кратный** (*многократный, двукратный*), ale toto pravidlo platí pouze u některých číslovek. Dále se násobné číslovky tvoří pomocí tzv. izolovaných slov (*двойной, тройной*). Jako třetí možnost se nabízí slovní spojení s použitím slova **раз**: *один раз, два раза, четырьеста раз*. Čtvrtým způsobem, jak je možné tvořit násobné číslovky, je použití číslovek základní v instrumentálu s přízvukem na první slabice (*пятью, восемью*). Jako násobné číslovky se uplatňují i tyto výrazy: *единажды, дважды, трижды а четырежды*. (Doleželová 2006, s. 73)

Podílné číslovky

Podílné číslovky (разделительные числительные) se v ruském jazyce vyjadřují pomocí předložky **по**. Ve spojení číslovky **один** a jména se oba výrazy užívají v dativu (*Получить по одному дому.*) V případě spojení jména s číslovkami **два, три, четыре** (i jejich složené varianty) stojí podstatné jméno v genitivu singuláru, ale číslovka má tvar nominativu: *по три яблока*. Ve svazku podstatného jména a číslovek **двести, триста, четырьеста** se podstatné jméno používá v genitivu plurálu: *по двести килограммов*. V případě ostatních jednoslovných číslovek se spojuje číslovka v dativu s podstatným jménem v genitivu plurálu (*по десяти рублей, по пяти тонн*). Ostatní složené číslovky stojí v základním tvaru a připojují k sobě podstatné jméno v genitivu plurálu (*по тридцать пять крон, по двести шестьдесят восемь рублей*). (Balcar, 2014, s. 68)

Zlomky

Ruské zlomky (дробные числительные) zahrnují tyto výrazy: $1/2$ = половина, $1/3$ = треть, $1/4$ = четверть, $1/5$ = одна пятая, $1/18$ = одна восемнадцатая, $1/100$ = одна сотая, $2/6$ = две шестых, $5/16$ = пять шестнадцатых. Výraz половина se skloňuje podle vzoru школа, треть a четверть podle vzoru тетрадь. (Balcar 2014, s. 70)

Ostatní zlomky (одна пятая...) se skloňují stejně jako tvrdá přídavná jména rodu ženského (ИП – одна пятая, РП – одной пятой, ДП – одну пятую...). Pokud číslo obsahuje základní číslovku a zlomkový výraz половина, треть nebo четверть, používá se při čtení buď předložka **и** nebo **с**: $2 \frac{1}{3}$ = два с третьей nebo два и одна треть. (Doleželová 2006, s. 74)

Desetinná čísla se čtou tímto způsobem: $0,5$ = пять десятых nebo ноль и пять десятых, $0,13$ = тринадцать сотых nebo ноль и тринадцать сотых, $0,456$ = четыреста пятьдесят шесть тысячных nebo ноль и четыреста пятьдесят шесть тысячных, $4,86$ = четыре и восемьдесят шесть сотых nebo четыре целых и восемьдесят шесть сотых. (Doleželová 2006, s. 75)

Vyjádření přibližnosti

Přibližnost se v ruštině vyjadřuje několika způsoby. Prvním způsobem je lexikální způsob: приблизительно, примерно (přibližně, asi), почти (téměř), более (více), менее (méně), выше (přes), с лишним (počet a něco). Mezi příklady použití patří například tato slovní spojení: приблизительно 60 человек, выше пяти лет, пять метров с лишним, не более двух метров. Českému výrazu řádově odpovídá v ruském jazyce výraz порядка (порядка шести тысяч). Dále se přibližnost vyskytuje ve vazbě s předložkami около (около пяти человек = asi pět lidí), с (ждать с год = čekat asi rok), до, под (ему под тридцать лет = je tu do třiceti let). Přibližnost naznačují i krajní hodnoty: 8 – 9 лет (восемь – девять лет), 400 – 500 тон (четыреста – пятьсот тонн). Přibližnost je možné vyjádřit i pomocí obráceného slovosledu, který se používá především v hovorovém jazyce: asi 10 minut = минут десять. (Balcar 2014, s. 67)

3 Slovní zásoba

R. Purm (Purm 1979, s. 134–135) nabízí několik způsobů, jak vybírat lexikum pro žáky. Zmiňuje dvě zásady. Tou první je zásada **ekonomičnosti**. Je důležité, aby výběr slovní zásoby byl co nejefektivnější. Není třeba znát výrazy, bez jejichž znalosti nedochází k selhání komunikační situace. Další zásadou je zásada, která se **zaměřuje na cíl při učení se cizímu jazyku**. Já si kladu za cíl zaměřit se na základní i rozšiřující slovní zásobu, se kterou se žáci mohou setkat při návštěvě Ruska, v médiích apod. Je třeba brát ohledy i na věk nebo osobnost žáka. (Lojová a Vlčková 2011, s. 136–138)

Číslovky jsem čerpala z publikace *Konverzace v ruštině*. (Domes 2010, s. 14–16)

Základní číslovky (количественные числительные):

nula – ноль	dvacet tři – двадцать три
jedna – один	dvacet čtyři – двадцать четыре
dva – два	dvacet pět – двадцать пять
tři – три	dvacet šest – двадцать шесть
čtyři – четыре	dvacet sedm – двадцать семь
pět – пять	dvacet osm – двадцать восемь
šest – шесть	dvacet devět – двадцать девять
sedm – семь	třicet – тридцать
osm – восемь	čtyřicet – сорок
devět – девять	padesát – пятьдесят
deset – десять	šedesát – шестьдесят
jedenáct – одиннадцать	sedmdesát – семьдесят
dvanáct – двенадцать	osmdesát – восемьдесят
třináct – тринадцать	devadesát – девяносто
čtrnáct – четырнадцать	sto – сто
patnáct – пятнадцать	dvě stě – двести
šestnáct – шестнадцать	tři sta – триста
sedmnáct – семнадцать	čtyři sta – чтыреста
osmnáct – восемнадцать	pět set – пятьсот
devatenáct – девятнадцать	šest set – шестьсот
dvacet – двадцать	tisíc – тысяча
dvacet jedna – двадцать один	dva tisíce – две тысячи
dvacet dva – двадцать два	

Řadové číslovky (порядковые числительные)

první – первый	čtrnáctý – четырнадцатый
druhý – второй	patnáctý – пятнадцатый
třetí – третий	šestnáctý – шестнадцатый
čtvrtý – четвёртый	sedmnáctý – семнадцатый
pátý – пятый	osmnáctý – восемнадцатый
šestý – шестой	devatenáctý – девятнадцатый
sedmý – седьмой	dvacátý – двадцатый
osmý – восьмой	dvacátý první – двадцать первый
devátý – девятый	dvacátý druhý – двадцать второй
desátý – десятый	třicátý – тридцатый
jedenáctý – одиннадцатый	třicátý první – тридцать первый
dvanáctý – двенадцатый	čtyřicátý – сороковой
třináctý – тринадцатый	čtyřicátý první – сорок первый

Číslovky násobné (кратные числительные), podílné (разделительные числительные) a neurčité (неопределённо-количественные)

krát – раз
dvakrát – два раза
polovina – половина
čtvrt – четверть
(jedna) třetina – (одна) треть
pár – пара
dvojnásobný – двойной
několik – несколько
mnoho – много
málo – мало

4 RVP, ŠVP

4.1 Rámcový vzdělávací program (RVP)

„Rámcové vzdělávací programy (RVP) tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).“ (NÚV – Národní ústav pro vzdělávání [online], © 2011–2020)

Ruský jazyk v RVP pro základní vzdělávání

Informace uvedené níže pocházejí z dokumentu Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, který je platný od 01. 09. 2020. Na školách, na kterých jsem působila na praxích, je ruský jazyk veden v rámci RVP jako další cizí jazyk ve vzdělávací oblasti jazyk a jazyková komunikace. Očekávané výstupy při **poslechu s porozuměním** jsou: rozumět jednoduchým zadáním učitele, který je pronáší pomalu a srozumitelně a reagovat na ně, porozumět jednoduchým větám a slovům, která se týkají osvojovaných témat, rozumět primárním informacím v poslechových textech vycházejících z běžných situací. V rámci **mluvení** by měl žák dosáhnout těchto očekávaných výstupů: zapojovat se do snadných rozhovorů, umět jednoduchým způsobem sdělit informace týkající se osvojovaných témat, reagovat na jednoduché otázky. Očekávané výstupy pro **čtení s porozuměním** jsou: porozumět jednoduchým nápisům a orientačním pokynům, rozumět jednoduchým větám a slovům vztahujících se ke každodenním tématům, porozumět jednoduchému textu kratšího rozsahu, vyhledávat požadované informace v obrázcích. Co se týče **psaní**, existují také očekávané výstupy: umět vyplnit základní osobní údaje do formuláře, sestavit jednoduché věty, které souvisejí s žákem samotným, případně s jeho rodinou, koníčky apod., reagovat stručně na jednoduché písemné texty.

Učivo zahrnuje zvukovou a grafickou podobu jazyka (fonetické znaky, výslovnost, vztah mezi podobou grafickou a zvukovou), slovní zásobu (tematické okruhy, práce se slovníkem), mluvnici (gramatické struktury, typy vět) a tematické okruhy (rodina, škola, domov, koníčky, povolání, zdraví, jídlo, svátky, zvířata, příroda atd.).

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY	
Poslech s porozuměním	Žák: <ul style="list-style-type: none"> → rozumí jednoduchým zadáním učitele a reaguje na ně → rozumí jednoduchým větám a slovům, která se týkají probíraných témat → rozumí primárním informacím v poslechových textech vycházejících z běžných situací
Mluvení	Žák: <ul style="list-style-type: none"> → zapojuje se do snadných rozhovorů → umí jednoduchým způsobem sdělit informace týkajících se osvojovaných témat → reaguje na jednoduché otázky
Čtení s porozuměním	Žák: <ul style="list-style-type: none"> → porozumí jednoduchým nápisům a orientačním pokynům → rozumí jednoduchým větám a slovům vztahujícím se ke každodenním tématům → porozumí jednoduchému textu kratšího rozsahu → vyhledává požadované informace v obrázcích
Psaní	Žák: <ul style="list-style-type: none"> → umí vyplnit základní osobní údaje do formuláře → umí sestavit jednoduché věty, které souvisejí s žákem samotným, případně s jeho rodinou, koníčky apod. → reaguje stručně na jednoduché písemné texty

Tabulka 1 Očekávané výstupy dle RVP

4.2 Školní vzdělávací program (ŠVP)

Školy si vytvářejí školní vzdělávací program, který musí být v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem. Obsah se může uspořádat do předmětů nebo do jiných, méně rozsáhlých celků učiva (např. modulů). (NÚV - Národní ústav pro vzdělávání [online], © 2011–2020)

Zkoumala jsem školní vzdělávací program školy Základní škola a mateřská škola Na Daliborce, Hořice. Zde mají ŠVP platné od 01. 09. 2019. Ruský jazyk se vyučuje v 7., 8. a 9. ročníku. Pro každý ročník je týdenní hodinová dotace dvě hodiny. Očekávané výstupy korelují s očekávanými výstupy rámcového vzdělávacího programu. Pro moji diplomovou práci je důležitá oblast číslovek. V 7. ročníku se žáci učí používat číslovky 1–20 v 1. pádě. Dále se učí slovní spojení typu *два/три/четыре часа/года, пять часов/лет*. V 8. ročníku probírají číslovky 30–90, dále číslovky 100–900 v 1. pádě. Učí se používat další podstatná jména ve spojení s číslovkami 2, 3, 4. V 9. ročníku spadají do učiva řadové číslovky 1–20 ve všech pádech a vyjadřování data.

5 Didaktické prostředky

Didaktickými prostředky se myslí prostředky a jevy, které pomáhají zajišťovat a zefektivňovat výuku za pomoci výukových forem a metod. Didaktickým prostředkem se označuje vše, co pomáhá k dosažení edukačních cílů. (Průcha 2009, s. 258)

5.1 Metody a formy výuky

Metody a formy výuky jsou chápány jako velmi významné didaktické kategorie ve školské soustavě. V rámci vzdělávání se neustále modifikují a rozvíjejí. Organizační forma je souhrnný název pro způsob uspořádání výuky a výuková metoda zahrnuje činnosti učitele a školní aktivity žáků. (Průcha 2009, s. 258–259)

Metody výuky

Níže uvádím klasifikaci vyučovacích metod z hlediska typů poznatků a zdroje poznání a dále aktivizující metody podle J. Skalkové:

Klasifikace vyučovacích metod dle typů poznatků a zdroje poznání:

1) Slovní metody

- a) monolog (vysvětlování, přednáška)
- b) dialog (rozhovor, diskuze)
- c) práce s učebnicí či jiným textovým materiálem

2) Názorně demonstrační metody

- a) pozorování
- b) předvádění (pokus, model apod.)
- c) demonstrace statických obrazů
- d) dynamická či statická projekce

3) Prakticky zaměřené metody

- a) pohybové dovednosti
- b) činnosti v laboratoři
- c) pracovní činnosti (v dílně či na školním pozemku)
- d) výtvarná činnost

Klasifikace aktivizujících metod

- 1) **Diskusní metody**
- 2) **Situační metody**
- 3) **Inscenační metody**
- 4) **Didaktické hry**
- 5) **Specifické metody** (Skalková 1999, s. 169–170)

Specifikace vybraných výukových metod

V této části jsou blíže popsány vybrané výukové metody. Tyto výukové metody byly pro přiblížení vybrány, protože se hodí k práci s učebnicovou kapitolou.

Vysvětlování se řadí mezi metody slovní. Tato metoda se nejčastěji používá při frontální výuce, ale není to podmínkou. Učitel žákům zprostředkovává učivo systematicky a logicky. Důležité je osvojit si podstatu sdělení a jeho funkce. Je důležité, aby učitel našel hranici mezi přebytně odborným vysvětlováním a vysvětlováním příliš zjednodušeným. Vysvětlování učiva by mělo probíhat postupně po jednotlivých krocích, kdy by žáci měli každý krok pochopit, aby učitel mohl přijít k dalšímu kroku. Měl by mluvit jasně a výstižně, uvádět příklady, využívat pomůcky, propojovat učivo s jinými předměty a orientovat se na hlavní fakta. (Maňák a Švec 2003, s. 57–59)

Rozhovor je metoda, v níž se uplatňují otázky a odpovědi, díky kterým je vysvětlován určitý jev. Rozhovor slouží k seznámení s učivem, systematizaci a upevnění získaných poznatků, případně k průběžné kontrole vědomostí. Na základě výše řečených faktů existují čtyři typy rozhovoru: vstupní, systematizující, upevňující a kontrolní. Učitel se pomocí rozhovoru například ujistí, zda mají žáci osvojené potřebné poznatky k tomu, aby mohl na učivo navázat další látkou, tato metoda se nazývá pomocná. V případě, že učitel klade otázky tak, že žáci postupně sami přicházejí na nové vztahy a jevy, nazýváme to metodou heuristickou. Když učitel navodí problémovou situaci a klade otázky vhodně tak, aby žáci našli řešení otázky, mluvíme tentokrát o problémové metodě. Učitel si otázky může připravovat dopředu, což umocní logické řazení otázek. Otázky se orientují na paměť, kdy odpověď je pouhou reprodukcí poznatků, dále na srovnávání, zobecňování nebo hodnocení. Nejnáročnějšími otázkami jsou otázky, které vyžadují produktivní odpovědi. (Skalková 1999, s. 174–175)

Dialog je rozvinutější formou rozhovoru. Komunikují nejenom žáci s učitelem, ale i žáci mezi sebou. Komunikující strany mezi sebou mluví o navozeném zajímavém

problému, učitel by měl navodit příjemnou a důvěrnou atmosféru a učí žáky klást otázky, argumentovat, naslouchat a spolupracovat. (Skalková 1999, s. 175–176)

Práce s textem opět patří mezi slovní metody. Žáci mohou pracovat s učebnicí, odbornými texty, příručkou, encyklopediemi nebo i krásnou literaturou. Žáci zpracovávají textové informace, učitelé didakticky práci s textem řídí. Žáci se nejenom učí zapamatovat si textové informace, ale zdokonalují své dovednosti využívání textů při řešení problémů. (Maňák a Švec 2003, s. 64–66)

Didaktické hry patří k aktivizujícím metodám. Jedná se o svobodně volenou aktivitu, která v sobě má cíl i hodnotu. Didaktické hry si na sebe kladou za požadavek to, aby učební cíle nepřesahovaly nad podstatou hry. Nicméně hra ve výuce nemůže fungovat bez cíle, pro učitele je organizace didaktické hry velmi zodpovědným úkolem, protože by měla rozvíjet kompetence u žáků. Existují interakční hry (s hračkami, sportovní hry, strategické hry, hry s pravidly apod.), simulační hry (hraní rolí, loutky, řešení situací), scénické hry (rozlišují se hráči a diváci, výroba rekvizit, divadelní hry). Aby byly didaktické hry efektivní a užitečné, je třeba promyslet metodickou přípravu. Nejprve učitel volí cíle hry. Dále diagnostikuje připravenost žáků (vědomosti, dovednosti, náročnost), upevní pravidla. Následně může zvolit vedoucího hry (hodnotí, žák potřebuje zkušenosti). Poté učitel stanoví způsob hodnocení a zvolí vhodné místo pro výkon hry. Pak se připravují pomůcky a materiály, učitel určí časový limit hry. Posledním bodem je promyšlení případných modifikací hry na základě iniciativy a rušivého chování žáků. Učitel pro žáky může připravovat různé kvízy, rozhodovací hry, hraní rolí, hry pro rozšíření sociálních dovedností apod. (Maňák a Švec 2003, s. 126–130)

Metody k procvičování vědomostí slouží k tomu, aby se u žáků navodil aktivní vztah k opakování učiva. Učitel může využívat různé formy a metody. Zařazuje frontální rozhovor s žáky, práci s učebnicí, ústní projevy, didaktické hry, dramatizaci, metodu vysvětlování nebo popisu atd. Tyto metody se rozdělují dle časového hlediska: 1) procvičení po probrání látky (cílem je prvotní zakotvení učiva), 2) procvičování po probrání větších úseků látky (vytvářejí se nové vztahy, učivo se systematizuje), 3) závěrečné opakování (může být pololetní, měsíční, slouží ke shrnutí a systematizaci učiva), 4) opakování na začátku školního roku (rekapitulace učiva po letních prázdninách, slouží k tomu, aby se mohlo lépe navazovat učivem novým). (Skalková 1999, s. 187–188)

Formy výuky

Výuka dle **vztahu k osobnosti žáka** může probíhat individuálně, skupinově nebo frontálně (hromadně). Podle **podoby prostředí** se formy výuky rozdělují na výuku ve třídě, výuku v odborných učebnách, v dílně, na školním pozemku, v muzeu nebo na exkurzi. Na základě **délky trvání** známe organizační formy jako je vyučovací hodina, zkrácený výukový celek, prodloužený výukový celek, případně vysokoškolské přednášky, semináře, cvičení, kurzy apod. (Průcha 2009, s. 197)

Frontální vyučování hraje v rámci výukových forem důležitou roli. Učitel spolupracuje s určenou skupinou žáků podle plánu v souladu s rozvrhem hodin. Učitelé i žáci na sebe vzájemně přímo i nepřímo působí. Vyučovací hodina má svoji specifickou strukturu – zahájení vyučování, zopakování probraného učiva, nové učivo, opakování nového učiva a naposledy by měla probíhat reflexe tj. zpětná kontrola toho, co si žáci z hodiny odnášejí, případně učitel zadává domácí úkoly. Nevýhodou frontálního vyučování je velké množství žáků ve třídě, což zamezuje možnost věnovat se žákům individuálně. S tím souvisí i to, že učitel při hromadném vyučování nastavuje tempo na průměrné žáky, proto se nadprůměrní a podprůměrní žáci dostávají často mimo učitelovu pozornost. Je důležité, aby struktura těchto hodin nebyla monotónní a stereotypní, ale aby žáci byli aktivní a rozvíjeli své schopnosti. (Skalková 1999, s. 205–207)

Skupinovým vyučováním je myšlena forma výuky, v níž jsou vytvořeny menší skupiny žáků (3–5 žáků), které pracují nad zadanými úkoly. Výhodou tohoto vyučování je, že je navozena přirozená interakce mezi žáky, což jim v učení pomáhá. Je podporována ochota ke spolupráci, kritičnost, zodpovědnost, schopnost organizace a vedení diskuzí, celkově vzájemná pomoc a spolupráce mezi žáky. Je vhodné tuto formu výuky volit pro řešení složitějších úkolů (v případě učení se faktům a jejich reprodukci je neefektivní). Pro skupinovou práci jsou důležité tyto fáze: formulace otázky, činnost žáků ve skupinách, zhodnocení výsledků práce skupin. Aby skupiny správně fungovaly, je třeba, aby se učitel zamyslel nad výběrem členů do jednotlivých skupin, aby byly skupiny vyrovnané. Také by měl být učitel trpělivý a cílevědomě vést skupinovou práci, aby došlo k dosažení vytyčených cílů. (Skalková 1999, s. 208–210)

Individualizované vyučování obrací pozornost na každého žáka zvlášť na základě seznámení se s jeho možnostmi. Učitel by měl navozovat situace, ve kterých by každý žák mohl uplatnit své možnosti pro učení. (Skalková 1999, s. 212–213)

5.2 Materiální didaktické prostředky

Materiální didaktické prostředky jsou pomůcky, které zprostředkovávají žákům skutečnosti, které jsou předmětem výuky. Základním materiálním didaktickým prostředkem je učebnice, dále jsou to příručky, obrazy a další zvukové či vizuální pomůcky. Materiální didaktické prostředky mají tři funkce: prezentační, stimulační a motivační. Prezentační funkce zajišťuje uvedení do tématu a jeho prezentaci. Stimulační funkce se soustředí na tvůrčí přístup k problémům a otázkám a motivační funkce se snaží o vyvolání zájmu žáka o předmět, žák se seznamuje s kulturou, s historií nebo zvyky daného národa, jehož jazyku se učí. Mezi textové materiály patří učebnice (dále metodická příručka a zvukové nahrávky k učebnici), jazykové příručky (slovník, mluvnice, čítanka, příručka pro konverzaci, zpěvník cizojazyčných písní, časopisy apod.). Dále existují obrazové, předmětné nebo zvukové pomůcky. (Hendrich 1988, s. 394–414)

Učebnice

Učebnice patří mezi historicky nejstarší materiály, které se využívaly ve vzdělávání. Učebnice byly vytvářeny již ve starověkém Egyptě nebo Řecku. Jako základní pomůcka se začala využívat především po vynálezu knihtisku v 15. století. V současnosti jsou u nás i ve světě tištěné učebnice využívány ve všech stupních vzdělávání, jedná se o nenahraditelnou součást vzdělávání. (Průcha 2009, s. 265)

„Učebnice je typ knižní publikace, která slouží k didaktické komunikaci svým obsahem, strukturou a vlastnostmi. Funguje nejenom jako součást kurikula (předkládá určitou část plánovaného obsahu vzdělávání), ale i jako didaktický prostředek (řídí a stimuluje učení žáků a zakládá výukové činnosti učitele).“ (Průcha 2009, s. 265)

Učebnice žákům zprostředkovávají postoje a vědomosti, dále si žáci utvářejí systém hodnot. Nabyté hodnoty pak mohou žáky provázet po celý život. Učebnice učitelům pomáhají při výběru učiva a výukových metod. Neustále se zdokonalují a procházejí proměnami. Je to důležité vzhledem k historickým událostem (2. světová válka, 1989). (Maňák a Knecht 2007, s. 12)

Učebnice spadá vedle skript, slovníků, atlasů a dalších materiálů literárního charakteru do učebních pomůcek, což jsou materiální didaktické prostředky. (Janiš a Loudová 2018, s. 87)

Role učebnice v kurikulárním projektu

Kurikulární projekty jsou vzdělávací programy. Jedná se o dokumenty, ve kterých jsou zahrnuty učební plány pro konkrétní stupeň a typ školy. Jsou v nich formulovány vzdělávací cíle a obsahy učiva. Přitom posloupnost učiva není závazná a učivo je rozděleno na tzv. podstatné a rozšiřující pro konkrétní předměty a ročníky. Učebnice je nástrojem poznání, proto by se žáci měli při práci s ní v textu orientovat, hledat užitečné informace, učebnice by jim měla být užitečným pomocníkem. Kurikulární dokumenty určitým způsobem předurčují tvorbu učebnic (z hlediska obsahu vzdělávání). Učebnice musí být svým obsahem v souladu s kurikulárními dokumenty, je nucena je respektovat. (Průcha 1998, s. 14)

Učebnice v roli didaktického prostředku

Učebnice se vymezují nejenom z hlediska cílů a obsahu, jako je tomu v souvislosti s kurikulárními dokumenty, ale jsou vnímány také jako didaktický prostředek. To znamená, že učebnice se chápe jako didaktický prostředek vedle dalších (konkurujících) didaktických prostředků. V dnešní době je běžné, zejména ve výuce cizích jazyků, že jsou učebnice tzv. audiovizuálními médii. Učebnice je elektronická a je doplněna různými zvukovými nahrávkami a počítačovými efekty. To z ní činí atraktivní materiál pro výuku. Tyto učebnice jsou interaktivní, žák si může zvolit různou formu procházení učiva (obyčejnou čtecí nebo interaktivní), učebnice jsou vybaveny výkladovou, procvičovací a testovací částí. Vyskytla se otázka, zda jsou do výuky vhodnější klasické tištěné nebo tyto elektronické učebnice. Nakonec se např. u nás nebo i v USA tištěné učebnice zachovaly, dokonce dochází opět k jejich rozšiřování. Jedním z důvodů bylo to, že hravá forma práce s učebnicí je snadnou cestou k hraní počítačových her, což samo o sobě může být škodlivé. (Průcha 1998, s. 14–15)

Oproti elektronickým učebnicím mají ty tištěné několik zvláštních vlastností, které je činí nenahraditelnými v roli didaktického prostředku. Tištěné učebnice jsou velmi lehce dostupné, k jejich používání není potřeba žádné technické zařízení. Na tento fakt navazuje i finanční stránka. Klasické tištěné učebnice jsou mnohem levnější než výukové programy a k nim nezbytné technické zařízení. Není problém si tištěnou učebnici vzít s sebou kamkoliv a používat ji. Pro používání elektronické učebnice musí být neustále zajištěna funkčnost technického zařízení. Z psychologického hlediska je

potvrzeno, že někteří lidé jsou z počítačových vymožeností nadšeni, jiní nikoliv. Platí to hlavně o dívkách, ty bývají oproti chlapcům konzervativnější k používání elektronických učebnic. Mladí lidé i dospělí, zejména učitelé, většinou preferují tištěnou verzi učebnice před elektronickou. (Průcha 1998, s. 16)

Učebnice v roli školního didaktického textu

Učebnice patří mezi didaktické texty, je zpravidla sestavena jako kniha. Může být vytvořena v různých formátech. Didaktické texty jsou texty, které jsou speciálně vytvořeny pro účely vyučování. (Průcha 1998, s. 16)

Existují různé typy didaktických textů. Jsou to: učebnice, cvičebnice (pracovní sešity, pracovní listy aj.), slabikáře, sborníky (dokumentů aj.), čítanky, sbírky (jazykové hry, diktáty, dramatizace dialogů aj.), didaktické příručky (obsahy školní četby aj.), slovníky (překladové, výkladové slovníky mateřského jazyka aj.), mluvnice, atlasy, mapy, zpěvníky, odborné tabulky, testy. Na základě toho je zřejmé, že učebnice je doplněna těmito různými didaktickými texty, o něž se opírá. Pojem didaktický textový komplex označuje soubor několika didaktických textů, které byly vytvořeny pro konkrétní předmět. Pro výuku cizích jazyků se kromě učebnice využívají i konverzační příručky, slovníky, audiovizuální materiály nebo například zvukové nahrávky. Velmi často bývá k učebnicím přidružen pracovní sešit, což umožňuje oddělení učebnicových a cvičebních částí. V praxi se uplatňuje to, že jednotlivé učebnice určitého předmětu na sebe v různých ročnících navazují, tvoří řadu učebnic. (Průcha 1998, s. 16–17)

„Školní učebnice jsou z hlediska informatiky sumarizačními texty, to znamená, že předkládají informace, které reprezentují souhrnné a obecně uznávané poznatky z daného oboru nebo tematického okruhu.“ (Průcha 1998, s. 18)

Nutnou vlastností školních učebnic je to, že musí obsahovat aparát řídicí učení. Další důležitou vlastností je přizpůsobivost věkovým potřebám a schopnostem žáků. Informace, které jsou v učebnicích předkládány, jsou základní fakta z širší oblasti konkrétní vědy. Učebnice většinou nejsou vybaveny podrobnými a speciálními poznatky. To je typické spíše pro vysokoškolské učebnice, ve kterých se často vyskytují speciální myšlenky a detailní informace o daném oboru. (Průcha 1998, s. 18)

Funkce učebnice

Hlavní funkcí učebnice pro žáky je to, že slouží jako zdroj, ze kterého se žáci učí, získávají nové poznatky a upevňují si i další složky vzdělání (dovednosti, hodnoty, normy aj.). Hlavní funkcí učebnice pro učitele je to, že učebnice slouží jako pramen pro plánování obsahu učiva. Pomocí učebnice prezentují učivo ve výuce. Učitelé také plánují hodnocení výsledků žáků aj. (Průcha 1998, s. 19)

Základní funkcí učebnice je funkce **motivační**. Je potřeba, aby byla podporována motivace žáků k učení. V dnešní době mají žáci k různým informacím snadný přístup (internet, televize aj.), což vede často k neochotě učit se a získávat nové poznatky ve škole. Proto by učebnice neměly být nudné a nezajímavé. V případě, že je učebnice pro žáky atraktivní, může u žáků vzbudit zvědavost a zájem o daný předmět, který může být trvalejší. Díky kvalitně a zajímavě zpracovaným učebnicím se může u žáků vzbuzovat touha po tom dozvědět se více. (Maňák a Knecht 2007, s. 13)

Pravděpodobně nejdůležitější funkcí učebnice je funkce **informační**. Jedná se totiž o prezentování informací. Pro každý předmět je v učebnici zachycen výběr obsahů vzdělávání. Právě učebnice slouží jako nejdůkladnější reprezentace kurikula. Texty výběru z učiva nejsou v učebnici seřazeny náhodně, ale jsou řazeny systematicky podle cílů vzdělávání a podmínek učení. Tato funkce je pojmenována jako transformace informací. (Maňák a Knecht 2007, s. 13)

Další funkce je **systematizační**. Informace jsou tříděny do systémů. Je nutné, aby autor systém učebnice sjednotil i s dalšími didaktickými materiály, které k učebnici patří a došlo ke vzájemné koordinaci. (Maňák a Knecht 2007, s. 14)

Funkce **aktivizační** zajišťuje to, že žáci se hlouběji seznámí s učivem. Je pojmenována také jako řídicí, protože žáci se učí z textů sami bez pomoci učitele. Ten výuku pouze řídí. Pokud jsou žáci při hodinách aktivní, jejich výsledky bývají dlouhodobé. (Maňák a Knecht 2007, s. 14)

Další funkcí učebnice je učit žáky volit **vhodné strategie** při učení. To je důležité pro efektivní učení. Pokud žáci volí vhodné strategie, není pro ně problém učit se samostatně. Jsou schopní naučit se i nové téma v učebnici bez instrukcí učitele. (Maňák a Knecht 2007, s. 14)

Sebehodnotící funkce umožňuje žákům uvědomovat si své výsledky vzdělávání a sami pracují na jejich zlepšení, protože učiteli nezbývá v hodinách dost času na to, aby

se mohl individuálně každému žákovi věnovat. Učebnice tímto způsobem žáky učí, jak své výsledky hodnotit a jak je zlepšovat. (Maňák a Knecht 2007, s. 14)

Diferenciační funkce učebnice zajišťuje to, aby všichni žáci našli tu správnou učebnici pro své potřeby. Ideálně by pro jeden předmět měly být vypracovány alespoň dvě až tři varianty učebnic. Někteří žáci se o předmět zajímají a potřebují prohlubovat své znalosti, jiným stačí stručný přehled základních informací. Ti žáci, kteří jsou motivovaní pro učení se danému předmětu, se mohou dobrovolně dozvědět více a prohloubit své znalosti. (Maňák a Knecht 2007, s. 14)

Obecně je důležité, aby učebnice nejenom poskytovaly základní znalosti z daného předmětu, ale aby také pomáhaly vytvářet žádoucí postoje a hodnoty žáků. V učebnicích musí být obsažené přijatelné prezentace hodnot, jinak jsou tyto učebnice vyřazeny a nahrazeny jinými. V případě, že učebnice splňuje výše uvedené funkce, můžeme ji označit za kvalitní. (Maňák a Knecht 2007, s. 13–14)

Aspekty kvality učebnic

Existují určité charakteristiky, které spolu s funkcemi učebnic tvoří kvalitu učebnic. Jsou to obsah, srozumitelnost, struktura, úkoly a cvičení, zajímavost, ilustrace a nástroje pro sebehodnocení žáků (problémové úlohy, testy aj.). (Maňák a Knecht 2007, s. 15–17)

Obsah učebnice je volen v souladu se vzdělávacími cíli. Obsah učebnice musí odpovídat kurikulárním normám. Dále musí obsah učebnic odpovídat požadavkům na výstupní hodnocení. Učebnice musí vykládat základy učiva daného předmětu tak, aby mu žáci porozuměli, zároveň je nutná správnost informací. Je dobré, když je obsah učiva provázán s běžným životem a společností. (Maňák a Knecht 2007, s. 16)

Učebnice by měly být přiměřeně **srozumitelné**. Příliš obtížné učebnice vedou k nezájmu žáků o obor, žáci se cítí přetěžováni. Srozumitelné učebnice přispívají k tomu, aby výuka byla příjemná. Srozumitelné učebnice také vedou k vyšší motivaci k učení. (Maňák a Knecht 2007, s. 16)

Struktura učebnic je také důležitou charakteristikou, která přispívá k jejich kvalitě. Učivo je probíráno v samostatném celku. K tomu jsou přidruženy i informace z jiných předmětů, které s danou látkou souvisejí. To umožňuje porozumět učivu v širších souvislostech. (Maňák a Knecht 2007, s. 16)

Co se týče **úkolů a cvičení**, jsou taktéž potřebné. Úkoly a cvičení se zařazují do učebnic nebo do pracovních sešitů (nebo do obou materiálních didaktických

prostředků). V učebnicích se mohou objevovat i otázky k zamyšlení nebo k pozorování svého okolí. (Maňák a Knecht 2007, s. 16)

Učebnice by měla být **zajímavá**. Tento aspekt velmi souvisí s výše zmiňovanou strukturou. Do učebních textů se může pro oživení zapracovat určitá míra emocionality. Žáky při pročítání učebnice přitahují konkrétní příklady, příběhy lidí apod. Obměňování metod též vede k vyššímu zájmu žáků o učebnici. (Knecht a Maňák 2007, s. 16–17)

Především barevné **ilustrace** dělají učebnici atraktivnější. Jejich počet se v učebnicích zvyšuje. Ilustrace pomáhají k rozvíjení myšlenkových operací žáků a k tvořivosti. (Maňák a Knecht 2007, s. 17)

Pro procvičování jsou do učebnic zařazovány **problémové úlohy a testy**. Žáci si díky nim konkrétní učivo opakuje, učí se hodnotit sami sebe. Nabyté znalosti a vědomosti vzájemně propojují do souvislosti. (Maňák a Knecht 2007, s. 17)

Učebnice cizího jazyka

Učebnice cizího jazyka je konkrétním typem učebnic. Slouží k tomu, aby žáci na všech školách téhož typu přijímali stejný obsah a pojetí cizího jazyka. (Hendrich 1988, s. 397)

Učebnice cizích jazyků jsou strukturovány na lekce a tematické okruhy. Témata zachycují lexikální učivo, které je rozvrženo do lekcí. V učebnicích se vyskytují opakovací lekce, jejichž funkce spočívá v opakování a upevňování učiva. V učebnicích může být rovněž zařazen slovník, do kterého mohou žáci kdykoliv nahlédnout nebo stručný přehled gramatického učiva. (Hendrich 1988, s. 397)

Jednotlivé lekce v sobě zahrnují komunikační hledisko, jazykové hledisko, hledisko aktivity žáka a motivační hledisko. Lekce bývají složeny z výchozího textu, slovní zásoby, mluvnických jevů, aktivizačních materiálů nebo dalších doplňkových textů. Uspořádání jednotlivých částí lekce může být různé. Lekce může být chápána jako uzavřený celek, v němž je formální stránka zpracována komplexně. Další možností je, že komponenty stejného typu jsou zařazeny do oddílů na konci učebnice. Jiná možnost nabízí uspořádání lekce na krátké oddíly, které je reálné probrat v rámci jedné vyučovací hodiny. (Hendrich 1988, s. 398)

Výchozí texty jsou buď monologické, nebo dialogické. Musí být vyvážené, aby na nich mohl být prováděn nácvik pro čtení, tvoření otázek a odpovědí nebo pro reprodukci obsahu. V dialogích musí být zahrnuta výrazná komunikativní hodnota, aby

se mohly používat pro dramatizaci. Rovněž je vhodné, aby dialogy vycházely z běžných životních situací. Lekce obsahují seznamy slovní zásoby. (Hendrich 1988, s. 398)

Mluvnické učivo a slovní zásoba jsou vybírány v souladu s tím, aby byly upotřebitelné v praxi. Zároveň musí odpovídat kurikulu. Gramatické jevy bývají prezentovány pomocí problémové metody, což vede k aktivizaci žáka. Je vhodné, aby byly gramatické jevy předkládány graficky, uspořádaně, případně s pomocí ilustrace, což je pro žáky atraktivnější. (Hendrich 1988, s. 398)

Soubor cvičení se zaměřuje na procvičení jazykových prostředků a řečových dovedností. Cvičení jsou konstruována z hlediska komunikačního, dále ze shod a neshod s mateřským jazykem. Důraz se ukládá na zvukovou stránku jazyka, protože pro dorozumívání se v cizím jazyce je tato stránka velmi důležitá. Cvičení na zvukovou stránku jazyka jsou fonetická, rytmická nebo intonační. (Hendrich 1988, s. 398)

Pro oživení se využívají doplňkové texty (zeměpisné zajímavosti, úryvky z literárních děl aj.), cvičení na nácvik intonace, výslovnosti a rytmu nebo cvičení na opakování slovní zásoby a procvičování gramatiky. To vše vede k rozšíření a upevnění jazykových znalostí. (Hendrich 1988, s. 398)

Pro výuku cizího jazyka je učebnice pro učitele pouze výchozím prostředkem. Učitel by měl být kreativní a přemýšlivý, aby s učebnicí v hodinách správně a zajímavě pracoval. Učitel by měl být znalec v oblasti didaktiky, měl by sledovat nové směry v pedagogice a měl by své postupy ve výuce obměňovat a aktualizovat. Metody a formy práce učitel volí dle aktuální situace ve třídě. Učitel cizího jazyka by měl vytvářet cizojazyčnou atmosféru. Učebnice spolu s metodickou příručkou nebo dalšími doplňky jsou pouze vodítkem pro učitele. Průběh výuky a výsledky žáků záleží i na osobnosti učitele, na jeho zodpovědném a tvůrčím jednání. (Hendrich 1988, s. 400)

6 Tvoření učebnic

6.1 Požadavky při tvorbě učebnice

Při tvorbě učebnic musíme myslet na to, aby splňovaly určité požadavky, protože za předpokladu jejich splnění má učebnice didaktickou funkci. **Odborné** požadavky se zaměřují na to, aby učivo bylo v souladu s poznatky daného oboru. **Didaktické** požadavky zajišťují vhodný výběr poznatků v kooperaci s kurikulem. **Metodické** požadavky kladou důraz na volbu prostředků při výuce. **Logické** požadavky zaštiťují ucelenost a strukturu poznatků. **Psychologické** poznatky se soustředí na to, aby učivo bylo volené vhodně vzhledem k věku žáků. Pro **estetické** požadavky stojí v centru pozornosti výtvarná a typografická stránka učebnice. Pro **hygienické** požadavky je důležitý objem učebnice, hmotnost a kvalita papíru. (Lepil 2010, s. 17)

Autoři Doleček, Skoupil a Řešátko (1975) zmiňují ve své publikaci další požadavky. Požadavek na **uplatňování výchovných cílů** si klade za úkol formovat morální vlastnosti a postoje za pomoci učiva, otázek a úkolů. Je důležité, aby byly poznatky probírané podrobně, ne povrchně nebo nepřesně. Požadavek **aktivnosti** pojednává o tom, jak žáky aktivizovat. V učebnicích je základní metodou výklad, který je potřeba obohacovat o otázky a úkoly. Je možné také vynechávat slova nebo čísla, která žák doplňuje atd. Velmi důležité je grafické členění a poutavé zpracování. Aktivizace probíhá i skrz opakování již probíraného učiva, což může vést k tomu, že se žák individuálně k učivu v učebnici vrací. Požadavek **trvalosti** se zaměřuje na to, aby bylo učivo dlouhodobě uchované v paměti. To může zajistit vyšší míra opakování různých jevů nebo využívání vyvozujících metod (dedukce nebo indukce). Čím více si toho žák uchová trvale v paměti, snižuje se v budoucnu potřeba osvojovat další jevy, protože se opakují. (Doleček, Skoupil a Řešátko 1975, s. 36–37)

Karol Mladý (1988) ve své publikaci předkládá další požadavky. Důležitou vlastností učebnice je i **pestrost a poutavost**. To samo o sobě souvisí s výše jmenovanou grafickou (estetickou) stránkou. Autor může poutavost a pestrost zajišťovat slovy. Tím se myslí používání vhodných formulací, pouček nebo zásad. Graficky lze také pestrost a poutavost zajistit. Autor může ve své učebnici zvýrazňovat písmo. Může používat různé typy písma (kurzíva, tučné, malé, velké, barevné, podtržené aj.). Není vhodné například velkými písmeny zvýrazňovat delší texty, text pak působí nečitelně. Když se text nějakým způsobem odliší, upoutá více čtenářovu zrakovou pozornost. Žákům to pomáhá zapamatovat si obsah textů a celkově jim to pomáhá v orientaci

v tématu. Je důležité, aby si autor učebnice zvolil systém v odlišování textu (například poučky psát menším písmem, důležité pojmy větším písmem), aby učebnicový text působil logicky, uspořádaně a plnil svůj účel. (Mladý 1988, s. 95–100)

Neméně důležitou roli hrají **čtivost a čitelnost** textu. Čtivostí se myslí to, jak je čtení efektivní, jak se čtenář rychle unavuje, s jakou rychlostí si zapamatuje informace z přečteného textu. Čitelnost se soustředí na optické vnímání textu. Čitelnost je jednou ze základních podmínek čtivosti textu. Čtení učebnice má tři fáze. Nejprve žák zachycuje grafickou stránku zrakem, posléze proměňuje grafické znaky na zvukové a nakonec ony znaky dostanou význam. Existuje systém kritérií pro kvalitnější čtivost textu. Jsou to: zajímavé podání a pestrost textu, konkrétní a prakticky aplikované poznatky, přiměřenost vyjadřování, čitelnost písma, adekvátní šířka řádků nebo vhodné odlišování částí textu. Neméně důležitá je i kvalita prostředí, ve kterém žák s učebnicí pracuje, s tím souvisí osvětlení a také čistota a zachovalost učebnice. Aspekty, které zhoršují kvalitu čtivosti, jsou: příliš velký počet cizích výrazů a abstraktních výrazů, nevhodný slovosled, neladící barevné kombinace nebo příliš mnoho dlouhých slov. Je potřeba opatrně pracovat s velkými písmeny a s kurzívou, protože může docházet k záměně písmen mezi sebou a tím pádem nepřesnému čtení. (Mladý 1988, s. 102–105)

6.2 Postup při tvorbě učebnic

6.2.1 Obsah učiva

Při tvoření učebnice je v první řadě důležité promyslet obsah učiva. Ten musí v každém případě odpovídat kurikulu. Autor může učivo vybírat na základě tří metod. Tou první je metoda historická. Autor srovnává vývoj pojetí učiva v konkrétním předmětu. Druhou metodou je metoda srovnávací. Autor učebnice sleduje obsah podobných učebnic. Může srovnávat vztah k učebním osnovám (v současné době ke kurikulu), k metodám apod. Na základě získaných výsledků sám vytváří koncepci učebnice. Třetí metodou je analyticko-syntetická metoda, která zjišťuje na základě výzkumu faktorů, které mají vliv na obsah učiva, jaké jsou vztahy mezi požadavky, cíli, tématy, metodami atd. Při výběru obsahu učiva by měl autor brát zřetel na další obory, se kterými má předmět úzký vztah, na praktické využití teoretických poznatků. (Doleček, Skoupil a Řešátko 1975, s. 50–52)

V obsahu lekcí jazykových učebnic nesmí chybět výchozí texty, mluvnické učivo, slovní zásoba a praktická cvičení.

6.2.2 Rozsah učiva

Rozsah učiva úzce souvisí s uvedenými cíli učení. Poté může být rozsah daného tématu kratší či delší, obecnější nebo podrobnější. Důležitým hlediskem je i stupeň osvojení. To znamená, že bychom si měli stanovit, jak si žák poznatky osvojí – pasivní nebo aktivní vědomost, dovednost, případně návyk. Další složkou je i obtížnost učiva (to ovlivňuje rozsah výkladu nebo počet cvičení). Rozsah učiva by měl být přiměřený. (Doleček, Skoupil a Řešátko 1975, s. 54–55)

6.2.3 Cíle učiva

Cíle učiva jsou především vzdělávací a výchovné, protože učení je vzdělávací proces, při kterém probíhá jak vzdělávání, tak výchova žáků. (Doleček, Skoupil a Řešátko 1975, s. 59)

Při plnění vzdělávacího cíle ve výuce cizích jazyků se uplatňují mezipředmětové vztahy, žák poznává kulturu a realie v zemích, kde se daným jazykem mluví. Výchovný cíl rozvíjí rysy osobnosti, charakter a názory žáka. Studium cizích jazyků napomáhá nejenom získat kladný vztah ke konkrétnímu jazyku, ale i ke kultuře jeho nositelů, dalším cílem je vzbudit v žákovi multikulturní toleranci. Zde se také uplatňují mezipředmětové vztahy. Pro výuku cizích jazyků je typický i jazykový (komunikativní cíl, který považuje za důležité to, aby žáci byli schopni komunikovat v cizím jazyce. Nejedná se pouze o to, aby žák měl komunikativní dovednost, ale aby byl schopen ji uplatňovat v praktických situacích. K tomu napomáhají tyto činnosti realizované při výuce: poslech, mluvení, čtení a psaní. (Choděra 2013, s. 71–80)

6.2.4 Zařazení metod a didaktických prostředků při tvorbě učebnice

Neméně důležitým krokem je zařazení metod, postupů a prostředků učení. To záleží na tom, pro jaký typ školy je učebnice utvářena, vybavení školy atd. (Doleček, Skoupil a Řešátko 1975, s. 60–61) Příklady metod a didaktických prostředků jsou uvedeny výše v kapitole 5.

6.2.5 Zařazení cvičení a problémových úloh do jazykové učebnice

Do této práce zařazuji typy cvičení, které zpracoval E. Beneš (1970) ve své publikaci. Beneš rozlišuje řečová a jazyková cvičení, která jsou dále klasifikována. Řečová cvičení rozlišuje na úlohy zaměřené na poslech, čtení, písemný a ústní projev. Jazyková cvičení zahrnují cvičení na grafickou a fonologickou soustavu, slovní zásobu a gramatickou skladbu.

6.2.5.1 Úlohy orientované na fonologickou soustavu

Fonologická soustava a její zvládnutí je zaměřeno na výslovnost, dále i na poslech a apercepci řečového proudu. Je nutné umět nastavovat mluvidla a pohybovat jimi potřebným způsobem. Nejprve by mělo být na řadě seznámení s látkou, dále procvičování učiva a naposled opakování. (Beneš a kol. 1970, s. 61)

Výslovnostní úlohy se dělí na izolující a integrující. Izolující úlohy pomáhají v nácviu slabik, integrující úlohy napomáhají při nácviu výslovnosti větných celků. (Beneš a kol. 1970, s. 72–73)

Apercepční úlohy směřují pozornost především na sluch. Patří sem fonetické diktáty slov, které žák nezná a musí je správně zapsat. Dále sem spadají úlohy na procvičení dvou podobně znějících jevů, které žák musí rozlišit. (Beneš a kol. 1970, s. 72)

6.2.5.2 Úlohy orientované na grafickou soustavu

Grafická soustava je do značné míry paralelní s fonetickou soustavou. Pravidla, která se zaměřují na vztah mezi oběma složkami, jsou shrnuta pro každý jazyk zvlášť. Grafika prezentuje soubor pravidel fonémů. Tyto znaky se nazývají grafémy. (Beneš 1970, s. 76–77)

Receptivní úlohy zajišťují upevňování grafických obrazů slov, slovních spojení nebo složitějších struktur do paměti. Žáci pozorují gramatické jevy, jsou vedeni učitelem ke grafické a pravopisné analýze textu. (Beneš 1970, s. 82)

Reproduktivní úlohy většinou zahrnují cvičení typu přepisování. Žáci mohou opisovat a podtrhávat slova podle zadaného jevu, dopisovat chybějící písmena do slov, doplňovat slovesné tvary do vět apod. Patří sem i různé druhy diktátů, při kterých si žáci své znalosti upevňují. Diktáty mohou být realizovány na nácvik jednotlivých slov nebo obsahových celků. Dále může učitel realizovat diktáty se sluchovou přípravou (učitel

s žáky ústně probere text diktátu, upozorní na gramatické jevy apod.), se zřetelovou přípravou (žák se těsně před psaním diktátu na text podívá) nebo kombinací obojího. Při výběrovém diktátu žáci píšou pouze slova s určitou zvláštností, kterou učitel avizuje dopředu (např. pouze tvary rodu mužského). Komentovaný diktát je takový diktát, kdy žáci musí pravopis odůvodnit. Přímý diktát je klasický typ diktátu, při kterém žáci bez předchozí přípravy přesně píšou to, co učitel diktuje. (Beneš 1970, s. 83–86)

Produktivní úlohy umožňují žákům uplatňovat grafickou soustavu cizího jazyka samostatně při vlastním psaní nebo řečovém projevu. (Beneš 1970, s. 83)

6.2.5.3 Úlohy orientované na gramatickou stavbu

„Cílem vyučovací mluvnice v cizím jazyce je praktické ovládnutí gramatických struktur a s nimi spojených gramatických významů.“ (Beneš 1970, s. 88)

Čtecí mluvnické úlohy mají za úkol procvičit u žáků porozumění textu v cizím jazyce. Jedná se především o překladová cvičení, nicméně nemělo by být zanedbávané ani čtení nahlas. (Beneš 1970, s. 101)

Audiorální mluvnické úlohy jsou určené k poslechu s porozuměním. Žák si nacvičuje ústní projev, což umožňuje automatizaci gramatického jevu a rozvoj komunikačních dovedností. (Beneš 1970, s. 101–102)

Mluvnické úlohy obměňující psaný text zahrnují doplňovací úlohy, úlohy zaměřené na dosazování správných tvarů, rozvíjí se vynalézavost při řešení úloh. Řešení těchto úloh je podmíněno znalostí dané mluvnice. (Beneš 1970, s. 103)

6.2.5.4 Úlohy orientované na slovní zásobu

Slovní zásoba představuje pojmenovávací složku jazyka. Zde se pracuje především s pamětí. Každé slovo má formu (grafickou a zvukovou) a význam. Slovní zásobu lze systematizovat. (Beneš 1970, s. 106)

Receptivní procvičování zahrnuje následující slovní úlohy: čtení, překlad slov nebo slovních spojení, odhad významu slov, vypisování slov z textu nebo seskupování slov dle předem daných kritérií. (Beneš 1970, s. 115)

Aktivní procvičování obsahuje tyto typy úloh: doplňování slov podle kontextu, pojmenovávání předmětů, tvoření slov nebo slovních spojení podle vzoru, seskupování slov podle určitého tématu, obměňování slovních spojení dosazováním jiného výrazu a překlad slov nebo slovních spojení. (Beneš 1970, s. 115)

6.2.5.5 Úlohy orientované na ústní projev

V procesu ústní komunikace probíhají po sobě tři fáze: předjazykový koncept (přípravná fáze spojená s psychologickým prožitkem), jazyková formulace (myšlenková operace, tzv. vnitřní řeč) a zvuková realizace (jazykový projev se sdělovacím záměrem). (Beneš 1970, s. 135–136)

Průpravné jazykové úlohy jsou fonetické, gramatické i lexikální. Právě v ústní podobě napomáhají tato cvičení k automatizaci základních jevů cizího jazyka. (Beneš 1970, s. 147)

Kombinované řečové úlohy jsou tzv. předřečové úlohy. U žáků je vyžadována samostatná práce s jazykovými prvky, což jim napomáhá k jejich automatickému užívání. (Beneš 1970, s. 147)

Speciální předřečové úlohy se nedotýkají pouze automatizace při užívání jazyka, ale vedou k formování postojů, stereotypních zvyklostí při užívání cizího jazyka nebo užívání frazeologizmů. (Beneš 1970, s. 147)

Reprodukční řečové úlohy zahrnují cvičení na otázky a odpovědi (dialogizace), souvislý monolog nebo dialog. V těchto úlohách se uplatňují nacvičené projevy podle výchozího textu nebo slyšeného projevu. (Beneš 1970, s. 148–149)

Produkční řečové úlohy jsou takové, kdy žák procvičuje volné mluvení. Zde je důležité, aby žák rozuměl jazykovému mechanismu a uměl ho používat, což vede k vyjadřování vlastních myšlenek a dorozumívání se. Podobně jako u reprodukčních úloh sem patří cvičení s otázkami a odpověďmi, souvislý monolog nebo dialogy. (Beneš 1970, s. 149–152)

6.2.5.6 Úlohy orientované na poslech

Při práci s poslechem je důležitý sled těchto čtyř fází: sluchový vjem, asimilativní proces vnímání, identifikace zvukového projevu a uvědomění si vztahů mezi jednotlivými komponenty dané promluvy. Není důležité pouze poslouchat, ale klíčem při poslechu je především pochopit smysl promluvy. (Beneš 1970, s. 121)

Průpravné sluchové úlohy jsou zaměřeny na výcvik sluchu a přesného vnímání i rozlišování fonologických, fonetických i fonostylistických jevů cizího jazyka. Patří sem: apercepční úlohy (sluchové vnímání podnětů, může být kombinováno s vizuálními podněty), imitativní úlohy (napodobování výslovnosti) a audiografické úlohy (sluchové vjemy jsou převáděny do grafické podoby). (Beneš 1970, s. 129)

Audioorální úlohy kombinují sluchové podněty s ústními reakcemi žáků. Jedná se například o ústní přípravu výchozího textu (text čtou) nebo přípravu auditivní (text nebo promluvu poslouchají). (Beneš 1970, s. 130)

Poslech čtené nebo vyprávěné promluvy je dalším možným typem úloh procvičujících poslech. Je možné zvolit i těžší variantu, kdy si žáci z delšího cizojazyčného projevu zapisují poznámky. (Beneš 1970, s. 130–131)

6.2.5.7 Úlohy orientované na čtení

Tiché čtení je běžným způsobem čtení v životě každého z nás. Výhodou je vysoká míra soustředění, což umožňuje rychlé a hluboké pochopení textu. Tiché čtení by mělo předcházet čtení nahlas. (Beneš 1970, s. 166)

Hlasité čtení má výhodu v tom, že učitel může přímo kontrolovat jeho kvalitu, což umožňuje zkvalitňování techniky čtení. Důležitou roli hraje dialogické čtení textu, kdy mají žáci rozdělené role, protože si žáci nacvičují intonaci. Sborové čtení je dobré zařazovat do výuky, protože se do něho zapojí i ostýchaví žáci, kteří se při individuálním čtení necítí dobře. Nevýhodou je to, že učitel nemá možnost kontrolovat správnost čtení u všech žáků. (Beneš 1970, s. 166–167)

„**Analytické čtení** je takové čtení, při němž žák dosahuje porozumění většinou až po předběžném rozboru věty nebo její části. Oproti tomu při **kurzorickém čtení** žák rozumí textu bez překladu.“ (Beneš 1970, s. 167)

Čtení s výkladem je takový druh čtení, při kterém žák čte odborné texty, literární texty nebo noviny a další publicistické texty. Cílem není pouze textu porozumět, ale umět ho interpretovat. (Beneš 1970, s. 169)

6.2.5.8 Úlohy orientované na písemný projev

Při psaní v cizím jazyce musí mít žák znalost a jistotu v používání jak gramatických, tak i lexikálních prostředků. Jeho znalost musí být široká, aby mohl vyjádřit potřebnou informaci nebo myšlenku. (Beneš 1970, s. 173)

Úlohy na procvičení písemného projevu jsou pravopisné, jazykové, stylizační nebo na přepisování textu s obměnami. Stejně jako u úloh orientovaných na ústní projev jsou pro písemný projev důležitá produkční a reprodukční cvičení (viz kap. 6.2.5.5). Dalším typem je samostatný písemný projev na zadané téma, což je považováno za vrcholnou dovednost v oblasti písemného projevu. (Beneš 1970, s. 176–178)

6.2.5.9 Problémové úlohy

„Didaktický problém je teoretická nebo praktická potíže, kterou žák samostatně řeší svým vlastním aktivním zkoumáním. Základem této obtíže je cílevědomě a záměrně organizovaná situace, ve které žák usiluje o překonání obtíže a získává nové zkušenosti a poznatky.“ (Okoň 1966, s. 77)

Některé prvky musí být v zadání známé, jiné jsou neznámé, nicméně je důležité, aby mezi nimi byla souvislost. Obtíž může být v problémové úloze jedna, nebo jich může být více. Cílem problémových úloh je maximálně aktivizovat všechny žáky. Problém musí být nejprve nalezen, poté formulován, dále řešen a nakonec ověřen. Žák je považován v řešení problému za samostatného v případě, že je sám schopen nalézat a formulovat nové problémy a racionálně je řešit. Při formulování problému je nutné brát ohled na stav vědomostí u žáků. Problémové úlohy by měly souviset s životními situacemi, což upoutá pozornost žáků. (Okoň 1966, s. 75–80)

Problémové úlohy se rozlišují podle formální stavby nebo podle myšlenkové činnosti žáka při řešení. K prvnímu typu spadají úlohy s otevřenou nebo výběrovou odpovědí (výběr z několika možností, přiřazování, seřazování). Úlohy podle myšlenkové činnosti žáka se dále dělí na úlohy požadující pamětní reprodukci poznatků, sdělení poznatků, tvořivé myšlení, složitější operace s poznatky – dokazování aj., jednoduché myšlenkové operace – analýza, zjišťování poznatků, porovnávání aj.). (Kličková 1989, s. 34)

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Hodnocení učebnic

V této části diplomové práce jsou porovnány tři řady učebnic ruského jazyka pro 2. stupeň základní školy, ve kterých je obsaženo učivo orientované na číslovky. Celkem se jedná o sedm učebnic. Cílem analýzy učebnic je zjistit, jaké konkrétní učivo zaměřené na číslovky je předkládáno, jaký je rozsah učiva, kolik cvičení je do učebnice zařazeno na procvičení, případně která témata jsou s učivem číslovek spojována. Hodnocení učebnic není v tomto případě považováno za podrobný učebnicový výzkum, protože to není cíl diplomové práce. Jedná se o zjištění toho, jak je učivo v učebnicích předkládáno, což slouží jako výchozí inspirace pro tvorbu učebnicové kapitoly, která zahrnuje téma číslovky. Cílem diplomové práce je vytvoření komplexní učebnicové kapitoly, která obsahuje učivo číslovek pro 2. stupeň základních škol.

Hodnocení učebnic je provedeno ve **čtyřech krocích** (přípravná fáze, realizační fáze, fáze zpracování a vyhodnocování, závěrečná fáze). (Janiš, Vacek a Kraus 2004, s. 128–129)

Přípravná fáze je určena pro zvolení zkoumaného vzorku učebnic. Zkoumaným vzorkem se staly učebnice Raduga 1: po novomu, Raduga 2: po novomu, Vremena 1, Vremena 2, Klassnyje družja 1, Klassnyje družja 2, Klassnyje družja 3. Dále sem patří zvolení kritérií hodnocení. Byla zvolena tato kritéria hodnocení: jaké učivo je předkládáno, počet zařazených cvičení na procvičení, další prvky (obrázky, texty, kontrolní otázky apod.). **Realizační fáze** je samotné vyhledávání dat podle jednotlivých kritérií hodnocení. Jednotlivé učebnice byly pročitány a podrobně prohlíženy. **Zpracování a vyhodnocování** výsledků je shrnuto v tabulkách, které přehledněji ukazují výsledky výzkumu. Nejprve jsou uvedeny výsledky z každé učebnice zvlášť, následně jsou srovnány celé řady mezi sebou. **Závěrečná fáze** je doplněna komentářem a návrhem postupu pro vlastní zpracování učebnicové kapitoly, která je zaměřena na učivo číslovek pro 2. stupeň základních škol.

Řada učebnic Raduga po novomu

Do srovnání jsou zařazeny první dva díly učebnic Raduga po novomu – Raduga 1: po novomu, Raduga 2: po novomu. Celkově řada učebnic Raduga po novomu obsahuje 5 učebnic, ke každé učebnici patří pracovní sešit, metodická příručka pro učitele a CD. Učebnice jsou určeny pro výuku na středních školách, nicméně první dva díly mohou být použity pro výuku ruského jazyka na 2. stupni základních škol a v příslušných ročnících víceletých gymnázií. Tyto učebnice jsou určeny začátečníkům a oba díly odpovídají jazykové úrovni A1 dle Společného evropského referenčního rámce. Jedná se o řadu učebnic, kterou vydává nakladatelství Fraus. (FRAUS Učebnice, [online], © 2020)

Raduga 1: po novomu

Kritéria hodnocení	Výsledek zkoumání
Úroveň dle SERR	A1
Jaké učivo je předkládáno?	číslovky 1–10 v 1. pádě číslovky 1–20 v 1. pádě podstatná jména po číslovkách 2, 3, 4 spojení <i>два (три, четыре) часа, года, пять часов, пять лет...</i> číslovky 30–90, 100–900 v 1. pádě
Počet lekcí, do kterých učivo zasahuje	4
Počet cvičení v učebnici	34
Další prvky	obrázky, tabulky s gramatickým učivem, důležitá slovní zásoba v rámečcích, komiks, kontrolní otázky

Tabulka 2 Hodnocení učebnice Raduga 1: po novomu

Raduga 2: po novomu

Kritéria hodnocení	Výsledek zkoumání
Úroveň dle SERR	A1
Jaké učivo je předkládáno?	řadové číslovky v 1. a 6. pádě vyjadřování data (v odpovědi na otázku <i>Какое сегодня число?</i>)
Počet lekcí, do kterých učivo zasahuje	1
Počet cvičení v učebnici	18
Další prvky	obrázky, tabulky s gramatickým učivem, důležitá slovní zásoba v rámečcích, komiks, kontrolní otázky

Tabulka 3 Hodnocení učebnice Raduga 2: po novomu

Řada učebnic Vremena

Druhou řadou, která je zařazena do srovnání, je řada učebnic Vremena, kterou vydává nakladatelství Infoa. Celá řada je sestavena ze tří dílů odpovídajících jazykovým úrovním A1, A2 a B1 dle Společného evropského referenčního rámce. K učebnicím náleží pracovní sešity a metodické příručky. Na webových stránkách nakladatelství Infoa je možné stáhnout rusko-český a rusko-slovenský slovníček, přehled gramatiky a nahrávky. Učebnice jsou určeny pro výuku na středních školách, nicméně první dva díly mohou být využity pro výuku na 2. stupni základních škol, případně v příslušných ročnících víceletých gymnázií. (INFOA - Vremena 1 (A1 začátečníci) [online], © 2009)

Vremena 1

Kritéria hodnocení	Výsledek zkoumání
Úroveň dle SERR	A1
Jaké učivo je předkládáno?	základní číslovky 1–100 v 1. pádě řadové číslovky 1–20 určení data
Počet lekcí, do kterých učivo zasahuje	1
Počet cvičení v učebnici	12
Další prvky	obrázky, tabulky, důležitá slovní zásoba v rámečcích

Tabulka 4 Hodnocení učebnice Vremena 1

Vremena 2

Kritéria hodnocení	Výsledek zkoumání
Úroveň dle SERR	A2
Jaké učivo je předkládáno?	-
Počet lekcí, do kterých učivo zasahuje	-
Počet cvičení v učebnici	-
Další prvky	-

Tabulka 5 Hodnocení učebnice Vremena 2

Řada učebnic Klassnyje družja

Jedná se o novější řadu učebnic, která je určena žákům druhého stupně základních škol a nižších ročníků víceletých gymnázií. Jsou to tři učebnice, všechny odpovídají jazykové úrovni A1 dle Společného evropského referenčního rámce. Každá sada obsahuje učebnici, pracovní sešit a metodickou příručku. K prvnímu dílu je přidána i písanka pro nácvik azbuky. (Klett – Klassnyje družja [online], © Copyright – Direkt interaktiv Klett nakladatelství s.r.o.)

Klassnyje družja 1

Kritéria hodnocení	Výsledek zkoumání
Úroveň dle SERR	A1
Jaké učivo je předkládáno?	základní číslovky 1–12
Počet lekcí, do kterých učivo zasahuje	1
Počet cvičení v učebnici	7
Další prvky	poslechová cvičení, hra Bingo, pexeso, početní příklady, hra s kostkami, seznam číslovek v závěrečné části lekce (pouze ruský seznam)

Tabulka 6 Hodnocení učebnice Klassnyje družja 1

Klassnyje družja 2

Kritéria hodnocení	Výsledek zkoumání
Úroveň dle SERR	A1
Jaké učivo je předkládáno?	základní číslovky 1–100,1000
Počet lekcí, do kterých učivo zasahuje	1
Počet cvičení v učebnici	10
Další prvky	text, poslechová cvičení, početní příklady, cvičení na jednotky délky, seznam číslovek v závěrečné části lekce (česky i rusky)

Tabulka 7 Hodnocení učebnice Klassnyje družja 2

Klassnyje družja 3

Kritéria hodnocení	Výsledek zkoumání
Úroveň dle SERR	A1
Jaké učivo je předkládáno?	řadové číslovky 1–9
Počet lekcí, do kterých učivo zasahuje	1
Počet cvičení v učebnici	7
Další prvky	text, poslechová cvičení, barevný rámeček s číslovkami, cvičení na různé typy otázek a odpovědí (otevřená otázka, výběr odpovědí, ano X ne...), rozhovor, tabulka s číslovkami v závěrečné části lekce

Tabulka 8 Hodnocení učebnice Klassnyje družja 3

Komentář ke zkoumaným učebnicím

Učebnice řady Raduga po novomu jsou bohatě vybaveny jak mluvnickým učivem týkajícím se číslovek, tak množstvím cvičení. Dohromady oba dva díly zajišťují procvičení této mluvnické látky ve více než 50 různých cvičení. Jedná se o výslovnostní cvičení, intonační cvičení, doplňování vět, doplňování rozhovorů, odpovídání na otázky, překladová cvičení, hraní rolí, nácvik řečových situací, čtení textu atd. Oba díly zahrnují učivo: číslovky 1–10 v 1. pádě, číslovky 1–20 v 1. pádě, podstatná jména po číslovkách 2, 3, 4, spojení *два (три, четыре) часа, года, пять часов, пять лет*, číslovky 30–90, 100–900 v 1. pádě. Řadové číslovky v 1. a 6. pádě, vyjadřování data (v

odpovědi na otázku *Какое сегодня число?*). Celkově je učebnice přehledná, barevná, obsahuje spoustu cvičení k procvičení látky, tabulky, kontrolní otázky, nebo slovíčka označená v rámečcích.

Učebnice z řady *Vremena* jsou jiné. V prvním díle je mluvnické učivo týkající se číslovek zařazeno pouze do jedné lekce, která obsahuje 12 cvičení na procvičení číslovek. Ve druhém díle není předkládáno žádné mluvnické učivo orientované na číslovky. Další učivo, které se týká číslovek, je uvedeno až ve třetím díle, který odpovídá jazykové úrovni B1. Co se týče barevnosti, tabulek atd., je učebnice podobná těm z řady *Raduga po novomu*.

Učebnice z řady *Klassnyje družja* od nakladatelství Klett jsou celkem tři a obsahují také mluvnické učivo týkající se číslovek. Jedná se o základní číslovky 1–100, 1000 a řadové číslovky 1–9. Všechny tři díly učebnic jsou určeny pro jazykovou úroveň A1. Oproti předchozím uvedeným řadám jsou tyto učebnice na první pohled nejmodernější a nejlákavější. Kromě klasických textů, rozhovorů nebo slovní zásoby je zde zapojena spousta jazykových her pro upevnění slovní zásoby a gramatických zásad. Velmi praktický je přehled probrané gramatiky na konci každé lekce. Žáci nemusejí zdlouhavě hledat v lekci mluvnické učivo (například při učení se na test), ale mají ho přehledně shrnuté na konci lekce.

Při srovnání těchto učebnic je zajímavé, že mluvnické učivo týkající se číslovek, které *Raduga po novomu* zařazuje, je určeno pro 2. stupeň ZŠ a tato řada učebnic ho zařazuje do těch, které odpovídají jazykové úrovni A1, což znamená, že se jedná o základní učivo, které je určeno pro začátečníky. Oproti tomu řada učebnic *Vremena* pro jazykovou úroveň A1 volí méně učiva, další učivo o číslovkách zařazuje až pro učebnici zařazenou do jazykové úrovně B1. Učivo v učebnicích *Klassnyje družja* je určeno pro jazykovou úroveň A1.

To znamená, že koncepce všech tří řad učebnic je rozdílná, jednotlivé řady dávají různou důležitost mluvnickému učivu o číslovkách. Řada učebnic *Raduga po novomu* pokládá vyšší důležitost učivu o číslovkách pro 2. stupeň základní školy. Přes to, že k učebnicím náleží i pracovní sešit, obsahují dostatečný počet různorodých cvičení k procvičení učiva, což je užitečným vodítkem pro autorku diplomové práce. Učebnice *Klassnyje družja* obsahují méně cvičení, nicméně v nich nalezneme velké množství her a interaktivních činností, které nabízejí jiný způsob, jak si učivo procvičit. Je velmi pravděpodobné, že učebnice *Klassnyje družja* obsahují hry a nové způsoby, jak učivo procvičovat, protože ze všech tří zkoumaných řad se jedná o nejmladší řadu. Tomu

odpovídá i slovní zásoba v jednotlivých lekcích. Učebnice Raduga po novomu vyšly v roce 2008, učebnice Vremena v roce 2009 a učebnice Klassnyje družja v roce 2015.

Při vlastní tvorbě komplexní kapitoly, která je zaměřena na ruské číslovky, byly pro autorku nejinspirativnější a nejužitečnější učebnice Raduga po novomu a Klassnyje družja. Učebnice Raduga po novomu vzhledem k množství rozličných cvičení, učebnice Klassnyje družja díky přehlednosti, užití jazykových her a závěrečnému shrnutí gramatického učiva.

8 Tvorba učebnicové kapitoly

Cílem diplomové práce je vytvoření komplexní učebnicové kapitoly. Jedná se o materiál, který je zaměřen na učivo orientované na číslovky pro 2. stupeň základní školy. Kapitola obsahuje jak výkladové části, tak procvičovací části. Kapitola do učebnice je koncipována tak, že se jedná o tři tematické učební celky, které se zaměřují na učivo orientované na ruské číslovky na 2. stupni základních škol. Nejedná se tedy o učebnicovou kapitolu, která by byla zaměřena pouze na učivo v jednom konkrétním ročníku.

8.1 Způsob zpracování učebnicové kapitoly

Formát učebnicové kapitoly je A4. Jedná se o běžně užívaný formát, kde jsou jednotlivé části kapitoly přehledně uspořádány. Jakýkoliv vytvářený materiál musí být čitelný a přehledný. Formát A4 těmto podmínkám vyhovuje.

Font písma je patkový, jedná se o font Times New Roman. Velikost písma je zvolena tak, aby bylo pro žáky i učitele čitelné.

Citace nejsou v učebnicové kapitole uváděny. Všechny citace jsou uvedeny v komentáři v kapitole 8.2. Citace by narušovaly strukturu a přehlednost materiálu. Mohly by odpoutávat pozornost jak žáků, tak učitele při práci. Jedná se o citace publikací, které autorku inspirovaly při vytváření učebnicové kapitoly.

Gramatické učivo, které je určeno k výkladu (závěrečné shrnutí, tabulky s gramatickým učivem k zapamatování), vychází ze zkoumaných učebnic a z Rámcového vzdělávacího programu. Procvičovací části jsou vytvářeny v souladu s teoretickou částí diplomové práce, pro inspiraci slouží i výše uvedené zkoumané učebnice a další příručky.

Kapitola je rozvržena do několika tematických celků. Jedná se o tyto: celky Číslovky 1–10, 30–90, 100–1000 v 1. pádě, Podstatná jména po číslovkách 2, 3, 4, 5... a Určování času a data. Každý tematický celek obsahuje úvodní část (úvodní text, rozhovor, píseň k poslechu), procvičovací část, herní část a shrnutí, ve kterém se nachází gramatické učivo a slovníková část. Kapitola je navržena tak, aby rozvíjela jazykové, řečové i komunikativní schopnosti žáků. V procvičovacích a herních částech jsou navrženy různé metody a formy práce.

Celá kapitola je vytvořena v souladu s teoretickou částí práce, byl brán zřetel na doporučené postupy při tvorbě učebnic. Kapitola splňuje motivační funkci (úvodní text, píseň, rozhovory), informační (učivo v souladu s RVP a učebnicemi vybranými pro zkoumání), systematizační (jednotná grafická struktura, tematické celky, části v tematických celcích), aktivizační (v každém tematickém celku se nachází procvičovací i herní část), diferenciační (učebnicová kapitola je tvořena na základě inspirace ze zkoumaných učebnic, využívá prvky nalezené v těchto učebnicích, ale přímo se struktura a organizace kapitoly neshoduje s žádnou ze zkoumaných učebnic). Je brán zřetel na odborný a didaktický cíl (učivo v souladu s RVP a zkoumanými učebnicemi), metodický cíl (voleny různé metody práce), logický cíl (jednotná struktura, barevné rozlišení tematických celků, tabulky, ztučnění písma atd.), psychologický cíl (učivo a témata jsou voleny vzhledem k věku žáků), cíl aktivity (aktivizační cvičení a hry), dále je dbáno na pestrost, poutavost nebo čtivost textů. Důležité jsou i aspekty kvality – již zmíněný výběr obsahu, srozumitelnost, struktura, různé typy úkolů a cvičení, ilustrace a problémové úlohy.

Řešení ke cvičením je uvedeno v přílohách diplomové práce. Správné odpovědi jednotlivých cvičení jsou napsány červeným písmem.

V teoretické práci části práce jsou podrobně specifikovány následující výukové metody: vysvětlování, rozhovor, dialog, práce s textem, didaktické hry a metody k procvičování vědomostí. Učitel žákům musí vysvětlit nejenom učivo samotné, ale i způsob práce v procvičovací nebo herní části. Rozhovory žáci čtou nebo sami vytvářejí a nacvičují. Učitel by měl vést žáky tak, aby komunikovali nejenom mezi sebou, ale i s ním. Práce s textem je rozvržena v prvním tematickém okruhu. Procvičovací cvičení a didaktické hry jsou připraveny ve všech tematických celcích. Dále jsou v teoretické části blíže přiblíženy tyto formy výuky: frontální vyučování, skupinové vyučování a individualizované vyučování. Kapitola byla vytvářena i s ohledem na využití těchto vybraných metod a forem.

Všechny obrázky, které jsou v této práci, jsou z webové stránky pixabay.com. Na tyto obrázky se vztahuje licence CC0, což znamená, že obrázky jsou volné pro komerční využití, není nutné u nich uvádět zdroj.

8.2 Komentář k jednotlivým tematickým okruhům

Tematický okruh Číslovky 1–20, 30–90, 100–1000 v 1. pádě obsahuje úvodní rozhovor, práci s textem, cvičení, hry a gramatické shrnutí se slovní zásobou. Úvodní rozhovor dvou dětí obsahuje číslovky v 1. pádě. V následující práci s textem jsou různá cvičení inspirovaná příručkou *100 aktivit, her a učebních strategií ve výuce cizích jazyků*. (Buttner 2013, s. 63) Cvičení 1 vyžaduje čtení rozhovoru nejprve pro sebe, poté nahlas, dále překlad. Při čtení nahlas učitel může žáky kontrolovat a vést je ke zvýšení kvality čtení. Zároveň je to i receptivní úloha, žák si upevňuje díky čtení a překladu grafické obrazy do paměti a aktivně procvičuje slovní zásobu. Cvičení 2 a 3 jsou problémové úlohy.

V části „Упражнения“ je celkem sedm cvičení. Cvičení 1, 2, 3 jsou řazena do problémových úloh, ve kterých se hledají vhodné páry číslic a číslice se seřazují nebo se počítají příklady. Cvičení 3 je inspirováno cvičením v učebnici *Klassnyje družja 2*. (Orlova, Körschnerová a Stejskalová 2019, s. 15) Cvičení 4 je typickou reproduktivní úlohou, která je zaměřena jak na rozvoj psaní, tak na rozvoj řečových schopností. Ve cvičení 5 je kladen důraz na správnou výslovnost (žáci vyslovují s vizuální oporou v učebnici), zároveň může být úloha vedena i jako imitativní (učitel vyslovuje, žáci opakují). Cvičení 6 a 7 jsou typickými gramatickými úlohami obměňujícími psaný text, dosazují se zde správné tvary podle vzoru. Cvičení 6 je vytvořeno dle *Cvičebnice ruské gramatiky*. (Mistrová, Oganješjanová a Tregubová 2004, s. 244–245)

Co se týče didaktických her, byly zvoleny pro procvičení této látky celkem čtyři. V první hře je úkolem žáků seřadit se do řady dle vylosovaného čísla, je to aktivita vhodná pro celou třídu. Druhá hra je domino určené pro menší skupinky (3–4 žáci). Domino je inspirované aktivizující hrou Domino z knihy *111 nových her pro atraktivní výuku jazyků*. (Hladík 2016, s. 14) Třetí hra je produkční řečová úloha, ve které je úkolem popsat ústně nová slova z lekce bez použití kořenu slova, ostatní hádají, o které slovo se jedná. Žáci zlepšují své řečové i poslechové schopnosti, obohacují aktivní i pasivní slovní zásobu. Poslední hra jsou piškvorky, které žáci hrají ve dvojicích dle obecně známých pravidel, nicméně s tím rozdílem, že před zapsáním křížku nebo kroužku do políčka nahlas přečtou číslovku, která je na políčku natištěná. (Hladík 2016,

s. 29) Hry jsou voleny tak, aby byly vhodné jak pro aktivizaci celé třídy, skupinek, dvojic nebo jednotlivců.

V závěru tohoto tematického okruhu je gramatické shrnutí lekce spolu se slovní zásobou. Jsou zde uvedeny číslovky v prvním pádě, vybraná slova z úvodního rozhovoru, problematika časového údaje „*через*“ a slovní spojení „*один, одна, одно*“. V závěru tematického celku si žáci mohou díky tomuto gramatickému shrnutí zkontrolovat, co vše by měli po absolvování tohoto tematického celku umět. Ostatní cvičení vytvořila autorka samostatně. Gramatické shrnutí vychází z teoretické části práce.

Tematický okruh **Podstatná jména po číslovkách 2, 3, 4, 5...** je uveden krátkým úvodním textem, který vytvořila autorka diplomové práce. Následuje práce s textem, kdy jediným úkolem je text přečíst nejprve pro sebe, poté nahlas s učitelem. Tiché čtení umožňuje vyšší míru soustředění na samotný text, hlasité čtení pomáhá zlepšovat techniku čtení. Důležité je text přeložit. Tím se aktivně procvičuje porozumění textu v cizím jazyce, receptivně se procvičuje a obohacuje slovní zásoba.

Následuje tabulka k zapamatování nové gramatiky. Tato část je vložena před procvičovací část, protože se jedná o téma tematického celku. Pokud by průpravná tabulka nebyla vložena, byla by práce v procvičovací části pro žáky velmi obtížná. Tabulka je inspirována *Ruskou gramatikou v kostce*. (Balcar 2014, s. 64)

V části „Упражнения“ se nacházejí dohromady 3 cvičení. Cvičení 1 i 2 jsou zaměřena právě na spojení číslice a příslušného podstatného jména ve správném tvaru. Jedná se o mluvnické úlohy obměňující psaný text. Cvičení 3 je produktivní úloha, žáci mají za úkol napsat příběh o sobě a své rodině, musí uvést, kolik je komu let.

Pro tento tematický celek byly vybrány tři hry. První hra je určena pro společnou práci ve třídě, žáci vymýšlejí jeden nebo několik příběhů, jednotlivé části příběhu zapisují na tabuli do tabulky. (Hladík 2016, s. 33) V této hře jsou zahrnuty číslovky ve spojení s přídavnými jmény. Druhá hra seznamuje žáky s příslovími, ve kterých jsou obsaženy číslovky. Příслови jsou vybrána z webové stránky Образовательная социальная сеть. (nsportal.ru [online], 09. 11. 2020) Žáci mají za úkol si přísloví vylosovat a vysvětlit ho, ideálně v ruštině. Je to produktivní řečová úloha inspirována knihou *111 nových her pro atraktivní výuku jazyků*. (Hladík 2016, s. 92) Třetí hra dělí žáky na dva týmy, které si vzájemně předkládají početní příklady a hází si u toho míčkem. (Hladík 2016, s. 49) Zde je třeba dávat pozor, aby míček byl házen pouze ve chvíli, kdy je to vyžadováno.

V opakovací gramatické části je shrnuto učivo – tvar podstatných jmen po různých číslovkách, dále je připomenuta slovní zásoba tohoto tematického okruhu.

Třetí tematický okruh přibližuje téma **Určování času a data**. Úvodní píseň je dostupná ke spuštění na YouTube kanálu СИНИЙ ТРАКТОР – Детские песенки и мультки, jedná se o video s názvem „Сутки“. (YouTube - СИНИЙ ТРАКТОР [online], 12. 11. 2020) Text písně je přepsán ze stránky az-lyrics.ru (az-lyrics.ru [online], 12. 11. 2020) a zkontrolován dle zmíněného videa na YouTube. K poslechu jsou přiložena dvě cvičení – v prvním cvičení se doplňují slova z nabídky do textu a ve druhém cvičení žáci vysvětlují význam slova „сутки“ na základě toho, jak význam slova pochopili z poslechu (ústní produktivní úloha).

V části „Упражнения“ je celkem šest cvičení a dvě průpravné tabulky. Cvičení 1 je zaměřeno na hledání párů (obrázek a slovo), je to problémová úloha. Podpůrná tabulka k zapamatování učiva je zde vložena, aby učitel mohl žákům učivo vyložit. Cvičení 2 a 3 jsou gramatické úlohy zaměřené na doplňování časových údajů do tabulky a odpovídání na otázky dle zmíněné tabulky. Cvičení 4 je typickou produktivní úlohou, jejímž cílem je správné užívání časových údajů v rámci popisu denního režimu. Cvičení 5 a 6 jsou zaměřena na správné užívání data. Před těmito cvičeními se nachází tabulka k zapamatování rozdílů v užívání dat. Informace obsažené ve cvičení 6 jsou použity z knihy *Romanovci*. (Sebag Montefiore 2019, s. 266–397)

Do herní části byly vybrány dvě hry. Tou první je hra ve dvojicích, která napomáhá k procvičení času. První žák dostane papír s pěti časovými údaji a čte je druhému žákovi. Ten má za úkol zakreslit hodiny do ciferníku. Poté si role vymění (druhý žák dostane papír s jinými časovými údaji). Hra je inspirována knihou *Hry ve výuce ruštiny* (Eibenová, Vavrečka a Eibenová 2013, s. 26). Druhou hrou je Bingo. Žáci dostanou tabulku s šestnácti políčky a vyplní ji předem domluvenými šestnácti časovými údaji. Učitel poté čte náhodně časové údaje a žáci je vyškrtávají, kdo má první zaškrtnutou řadu čtyř políček svisle, vodorovně nebo šikmo, zakřičí „Bingo!“. (Hladík 2016, s. 31)

Gramatická část je inspirována internetovým slovníkem Lingea, kde se v sekci „Konverzace“ nachází téma „Hodiny a minuty“ a „Dny a týdny“. (Lingea [online] 17. 11. 2020)

9 Komplexní učebnicová kapitola zaměřená na ruské číslovky pro

2. stupeň základní školy

Vypracovala:	Bc. Aneta Šimonová
Obsah učiva:	Číslovky 1–10, 30–90, 100–1000 v 1. pádě, podstatná jména po číslovkách 2, 3, 4, 5..., určování času a data, řadové číslovky ve všech pádech
Rozsah:	21 stran formátu A4 (včetně úvodní strany)
Učební cíle:	Žáci ovládají základní číslovky v 1. pádě. Vědí, kde se u číslovek píše měkký znak. Žáci používají jak v psaném, tak v řečovém projevu podstatná jména po číslovkách 2, 3, 4 ve správném tvaru. Žáci jak v psaném, tak v řečovém projevu určují datum a čas. Žáci při určování data a času používají řadové číslovky ve všech pádech.
Tematické okruhy:	Číslovky 1–10, 30–90, 100–1000 v 1. pádě Podstatná jména po číslovkách 2, 3, 4, 5... Určování času a data
Témata:	dovolená u moře, rodina, denní režim
Klíčová slova:	числительные, время, дата, упражнения, игры
Cílová skupina:	2. stupeň základní školy, odpovídající ročníky víceletých gymnázií

Číslovky 1–20, 30–90, 100–1000 v 1. pádě

Вводный разговор

Двое детей, Марта и Алексей, познакомились летом на море. Они поехали на море с родителями. Родители отдыхали, а детям было скучно. У Марты улетел надувной мяч, а Алексей его нашел...

Марта: Извини, это мой мяч.

Алексей: Но я его нашел, мяч прилетел.

Марта: Да, прилетел, потому что сегодня дует ветер.

Алексей: Это правда. Это твой мяч. Как тебя зовут?

Марта: Меня зовут Марта. А тебя?

Алексей: Алексей. Сколько тебе лет?

Марта: Мне восемь лет. А сколько тебе лет?

Алексей: Мне девять лет. Сколько дней вы будете отдыхать на море? Мы через четыре дня поедем домой.

Марта: Мы приехали два дня назад. У родителей отпуск. Мы будем здесь еще семь дней.

Алексей: Будешь играть со мной?

Марта: Хорошо!

Алексей: Я очень рад с тобой познакомиться.

Марта: Я тоже!

Марта и Алексей на море

Работа с текстом

- 1) Прочитайте историю и разговор про себя, а потом вслух. Вместе с учителем переведите на родной язык.

Новые слова с переводом на родной язык:

- 2) Найдите ответы на вопросы.

I. Сколько Алексею лет?

а) 10 лет

б) 9 лет

в) 8 лет

II. Сколько Марте лет?

а) 5 лет

б) 9 лет

в) 8 лет

III. Через сколько дней уедет Алексей?

а) через 4 дня

б) через 7 дней

в) через 2 дня

- 3) Найдите все числительные в тексте и напишите их азбукой.

Упражнения

1) Найдите пары.

8	шесть	20	триста
5	один	40	шестьсот
3	восемь	70	девятьсот
1	девять	900	двадцать
9	пять	300	семьдесят
6	три	600	сорок

2) Расставьте числительные (по порядку) от 1 до 10:

два – четыре – десять – один – восемь – три – пять – шесть – девять – семь

3) Решите примеры. Результат напишите словом, а не цифрой.

$1 + 2 =$ _____	$15 + 6 =$ _____
$5 + 4 =$ _____	$20 + 30 =$ _____
$10 - 6 =$ _____	$100 + 100 =$ _____

4) Расставьте предложения в правильной последовательности и тренируйте диалог с вашим другом. Разговаривайте вслух.

Сколько тебе лет?	1. _____
Меня зовут	2. _____
Как тебя зовут?	3. _____
А сколько тебе лет?	4. _____
Меня зовут	5. _____
А как тебя зовут?	6. _____
Мне	7. _____
Мне	8. _____

5) Читайте числительные вслух, следите за правильным произношением.

один	одиннадцать	сорок
три	двенадцать	девяносто
четыре	пятнадцать	триста
девять	семнадцать	восемьдесят
десять	двадцать	шестьсот

6) Дополните прогноз погоды. (прогноз погоды = předpověď počasí)

Образец: *В Москве температура днём плюс три, ночью минус десять.*

В Мурманске температура днём _____ (– 15), ночью _____ (– 20).

В Праге температура днём _____ (+ 8), ночью _____ (+ 2).

В Лондоне температура днём _____ (+ 9), ночью _____ (+ 5).

В Новгороде температура днём _____ (– 7), ночью _____ (– 16).

7) Один, одна, одно? Выберите правильный вариант.

Образец: *В магазине была одна женщина.*

У меня _____ сестра.

У друга _____ брат.

У нас в городе _____ озеро.

В нашей школе _____ сад.

Игры

1) Ученики по жребию разделят между собой числительные от 1 до 20 так, чтобы остальные не знали, какое число им досталось. После этого ученики будут ходить по классу. Их заданием будет образовать ряд числительных от 1 до 20.

2) Домино. Ученики играют в домино (группы по 3–4 ученика).

Карточки к домино:

старт	1	один	2
два	5	пять	4
четыре	3	три	6
шесть	11	одиннадцать	8
восемь	13	тринадцать	10
десять	7	семь	12
двенадцать	9	девять	14
четырнадцать	19	девятнадцать	16
шестнадцать	17	семнадцать	18
восемнадцать	15	пятнадцать	30
тридцать	100	сто	40
сорок	50	пятьдесят	200
двести	600	шестьсот	90
девятьсто	700	семьсот	20
двадцать	конец		

3) Описание новых слов. Ученики по жребию выбирают и описывают новые слова, остальные их отгадывают.

Слова: море, мяч, отдыхать, температура, скучно

4) Крестики-нолики. Ученики по парам играют в крестики-нолики. Перед ходом произносят правильно числительные. План игры:

1	28	600	14	887	800	54	9	478	410
48	23	60	49	22	30	37	80	662	90
31	47	2	59	224	55	8	357	41	144
58	400	401	3	60	42	53	21	887	15
12	24	45	32	4	16	741	114	999	450
36	558	102	88	700	50	38	70	123	100
13	40	5	25	43	364	459	7	52	20
35	911	500	77	33	17	300	254	40	200
27	99	119	44	10	667	112	29	0	620
62	6	50	26	64	158	18	900	118	19
1000	57	34	56	11	39	547	112	51	304

Грамматическое изложение, словарный запас

Словарный запас (slovní zásoba)

брат	bratr
дует ветер	fouká vítr (я дую, ты дуешь)
город	město
ехать на море	jet k moři (я еду, ты едешь)
минус	minus
надувной мяч	nafukovací míč
найти	najít (я найду, ты найдёшь)
озеро	jezero
отдыхать	odpočívát (я отдыхаю, ты отдыхаешь)
улететь	uletět (я улечу, ты улетишь)

Числительные от 1 до 20

1 – один
2 – два
3 – три
4 – четыре
5 – пять
6 – шесть
7 – семь
8 – восемь
9 – девять
10 – десять
11 – одиннадцать
12 – двенадцать
13 – тринадцать
14 – четырнадцать
15 – пятнадцать
16 – шестнадцать
17 – семнадцать
18 – восемнадцать
19 – девятнадцать
20 – двадцать

Числительные от 30 до 1000

30 – тридцать
40 – сорок
50 – пятьдесят
60 – шестьдесят
70 – семьдесят
80 – восемьдесят
90 – девяносто
100 – сто
200 – двести
300 – триста
400 – четыреста
500 – пятьсот
600 – шестьсот
700 – семьсот
800 – восемьсот
900 – девятьсот
1000 – тысяча

Числительные от 21 до 29

21 – двадцать один

22 – двадцать два

23 – двадцать три

24 – двадцать четыре

25 – двадцать пять

26 – двадцать шесть

27 – двадцать семь

28 – двадцать восемь

29 – двадцать девять

Через

через = za určitou dobu

через 2 дня = za 2 dny

через 2 недели = za 2 týdny

Один, одна, одно

один мяч = jeden míč

одна женщина = jedna žena

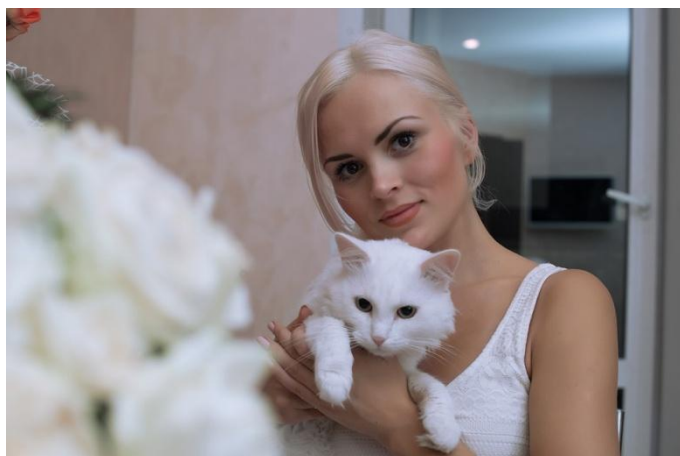
одно озеро = jedno jezero

Podstatná jména po číslovkách

2, 3, 4, 5...

Вводный текст

Меня зовут Маша. Мне семнадцать лет. У меня есть брат и сестра. Моей сестре двадцать один год. Моему брату двадцать два года. Моей маме сорок пять лет. Моему папе сорок семь лет. А это наш кот Миша. Ему три года. В нашем доме пять человек и один кот.

Маша и кот Миша

Работа с текстом:

- 1) Текст прочитайте про себя, потом вслух вместе с учителем. Переведите его.

Запомни:

1, 21, 31, 101... год, человек, кот, женщина

2, 22, 32, 102... года, человека, кота, женщины

5, 6, 7, 8, 9, 10, 20, 25, 26, 37, 38, 48, 100, 109... лет, человек, котов, женщин

11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19... лет, человек, котов, женщин

Ve spojení čísel končících na 2, 3, 4 (kromě 12, 13, 14) se používají podstatná jména ve 2. pádě čísla jednotného.

Упражнения

1) Отвечайте на вопросы, используя числительные в скобках.

Образец: *Сколько тебе лет? (18) – Мне восемнадцать лет.*

Сколько Вере лет? (20)

Сколько лет вашему папе? (55)

Сколько лет вашей маме? (54)

Сколько лет вашей сестре? (21)

2) Напишите словосочетания в правильной грамматической форме.

Образец: *2, машина = две машины*

4, магазин = _____

3, кошка = _____

23, студент = _____

102, дом = _____

41, река = _____

2, дом = _____

32, город = _____

3) Напишите о себе и о своей семье. Сколько кому лет, сколько человек в вашей семье... Числительные пишите числом, не словом.

Меня зовут _____. Мне _____ год/года/лет.

Игры

- 1) **План поездки.** На доску учитель пишет табличку. Ученики вместе с учителем её заполняют. Разговаривайте.

Куда?	Как?	Сколько дней?	Сколько человек?	Что будут делать?
на море	на самолёте	10 дней	12 человек	плавать, играть в волейбол
в лес	пешком	1 день	5 мальчиков	гулять

- 2) **Пословицы с числительными.** Ученики сидят в кругу, тянут по жребию карточку с пословицей. Читают её вслух и по-русски объясняют смысл пословицы.

Семь раз отмерь – один раз отрежь.

Двух зайцев гонять – ни одного не поймать.

Один за всех и все за одного.

Два сапога – пара.

У Бога правда одна.

Один добрый опыт важнее семи мудрых поучений.

В умной голове сто рук.

Сто голов – сто умов.

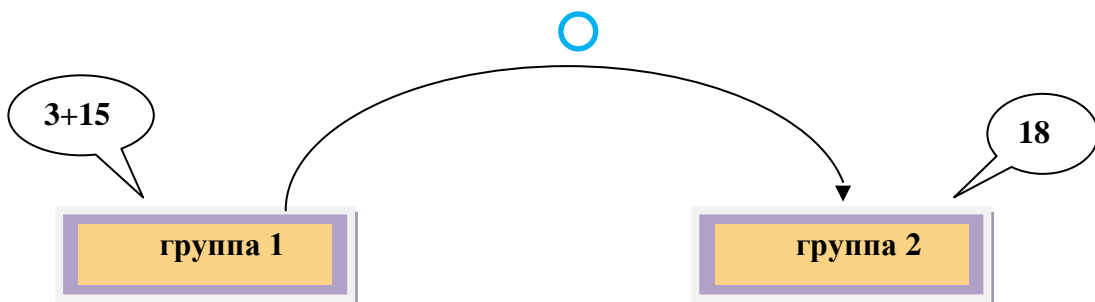
Одна книга тысячу людей учит.

Один ум хорошо, а два лучше.

Одна рука узла не вяжет.

Старый друг лучше новых двух.

- 3) **Ученики разделены на две группы.** Одна группа задаёт пример второй группе (напр. три плюс пятнадцать) и бросает ей мяч. Вторая группа отвечает „восемнадцать“, задаёт вопрос и бросает мяч первой группе.

Грамматическое изложение, словарный запас

1, 21, 31, 101... год, человек, кот, женщина

2, 22, 32, 102... года, человека, кота, женщины

5, 6, 7, 8, 9, 10, 20, 25, 26, 37, 38, 48, 100, 109... лет, человек, котов, женщин

11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19... лет, человек, котов, женщин

Ve spojení čísel končících na 2, 3, 4 (kromě 12, 13, 14) se používají podstatná jména ve 2. pádě čísla jednotného.

Словарный запас

брат	bratr
город	město
дом	dům
женщина	žena
книга	kniha
кошка	kočka
кот	kocour
магазин	obchod
мама	máma
папа	táta
река	řeka
семья	rodina
сестра	sestra
студент	student
ученик	žák
фабрика	fabrika
человек	člověk

Určování času a data

Вводная песня

СУТКИ - СИНИЙ ТРАКТОР (00:00–02:55)

https://www.youtube.com/watch?v=gxG8aA_7soY&t=157s

Что такое _____?
Это вам не шутки.
Чтобы время _____ знать.
Надо кое-что понять!

Тик-так, тик-так, тик-так,
тик-так.

_____ мы встаём с постели.
Еле, еле, еле, еле.
Потянулись, улыбнулись.
Наконец-то мы проснулись.

_____ делаем зарядку.
Раз-два, раз-два!
Зубы чистим по порядку.
Раз-два, раз-два!

Тик-так, тик-так, тик-так,
тик-так.

Что такое _____?
Это вам не шутки.
Чтобы время _____ знать.
Надо кое-что понять!

Скоро наступает _____.
Нам с тобой гулять не лень.
На прогулку мы идём.
Вместе песенку поём!

По полям, по полям.
Синий трактор едит к нам.
У него в прицепе кто-то.
Песенку поёт!

Вместе с мячиком мы
скачем.
Раз-два, раз-два!
Лопнет мячик – мы не
плачем.
Раз-два, раз-два!

Тик-так, тик-так, тик-так,
тик-так.

Что такое _____?
Это вам не шутки.
Чтобы время _____ знать.
Надо кое-что понять!

Вот и наступает _____.
Нам заняться больше нечем.
За окном темнеет свет.
Нам играть желанья нет.

На диване посидим.
Раз-два, раз-два!
И на маму поглядим.
Раз-два, раз-два!

Тик-так, тик-так, тик-так,
тик-так.

Что такое _____?
Это вам не шутки.
Чтобы время _____ знать.
Надо кое-что понять!

За окном темным _____.
Детки спят уже давно.
Снятся им цветные сны.
В свете ласковой луны.

Детки улыбаются.
Раз-два, раз-два!
_____ ждут
Раз-два, раз-два!

- 1) Дополните в песню слова: *сутки, суток, день, утром, утра, вечер, темно.*
- 2) Опишите своими словами, что такое *сутки*.

Упражнения

1) Найдите пары.

1. утро, утром	1. ___
2. день, днём	2. ___
3. вечер, вечером	3. ___
4. ночь, ночью	4. ___

а

б

в

г

Запомни

Который час?

Сколько времени?

(Сейчас) восемь часов.

(Сейчас) половина восьмого.

(Сейчас) без четверти восемь.

(Сейчас) четверть восьмого.

Без пяти (минут) восемь.

Десять (минут) восьмого.

Kolik je hodin?

Kolik je hodin?

Je osm hodin.

Je půl osmé.

Je tři čtvrtě na osm.

Je čtvrt na osm.

Je za pět (minut) osm.

Je deset minut po sedmé.

2) Дополните таблицу.

Расписание дня		
	Антон	Я
подъём	половина седьмого	
завтрак	семь часов	
начало школы	без десяти восемь	
обед	четверть двенадцатого / пятнадцать минут двенадцатого	
конец школы	три часа	
ужин	шесть часов	
сон	три четверти десятого/ без пятнадцати десять	

3) Ответьте на вопросы (посмотрите на таблицу в упражнении 2).

В котором часу Антон завтракает?

В котором часу начинается школа у Антона?

В котором часу заканчиваются уроки в школе у Антона?

В котором часу Антон ложится спать?

4) Опишите расписание вашего дня (посмотрите на таблицу в упражнении 2).

Утром я встаю в _____. Я обычно завтракаю в

Запомни

Какое сегодня число?

-Сегодня пятое ноября.

-Сегодня двадцатое сентября.

X

Когда это случилось?

-Это случилось пятого ноября.

-Это случилось двадцатого сентября.

5) Какое сегодня число? Расставьте даты в правильной последовательности.

седьмое июня, пятое сентября, двадцатое ноября, первое марта, седьмое августа, пятнадцатое сентября, первое ноября, семнадцатое мая

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

6) Когда это случилось? Даты в скобках напишите словами. Год напишите числом.

(21. srpen, 1745) _____

Екатерина Великая вышла замуж за Петра III.

(20. září, 1754) _____

родила сына Павла.

(7. květen, 1787) _____

Екатерина Великая основала город Екатеринославль.

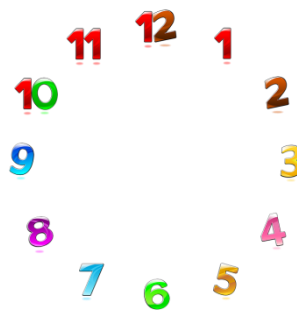
(5. listopad, 1796) _____

Екатерину Великую хватил удар.

Игры

- 1) **Часы.** Учитель раздаст листы с пятью циферблатами без часовых стрелок. Ученики словами напишут примеры. Затем работают в парах. Один читает вслух пример, а другой рисует правильно поставленные стрелки на часах. Потом ученики поменяются ролями.

Пример: десять минут восьмого
девять часов
половина шестого
три четверти девятого
четверть одиннадцатого

- 2) **Бинго.** Учитель диктует 16 примеров выражения времени (например: 16:15, 18:20 и т.д.). Ученики пишут не по-порядку время (числа), которые слышат, в таблицу. Потом он диктует тоже не по-порядку конкретное время. Ученики рисуют флажок возле сказанного времени. Тот, у кого будут четыре перечеркнутых флажка вертикально, горизонтально или до диагонали, кричит „Бинго!“.

Грамматическое изложение, словарный запас

Время

Который час?	Kolik je hodin?
Сколько времени?	Kolik je hodin?
(Сейчас) восемь часов.	Je osm hodin.
(Сейчас) половина восьмого.	Je půl osmé.
(Сейчас) без четверти восемь.	Je tři čtvrtě na osm.
(Сейчас) четверть восьмого.	Je čtvrt na osm.
Без пяти (минут) восемь.	Je za pět (minut) osm.
Десять (минут) восьмого.	Je deset minut po osmé.
сутки	24 hodin (den a noc)
утро, утром	ráno
день, днём	den, ve dne
вечер, вечером	večer
ночь, ночью	noc, v noci

Дата

Какое сегодня число?

-Сегодня пятое ноября.

-Сегодня двадцатое сентября.

→V odpovědi na otázku „Jaké je dnes datum?“ je číslovka v prvním pádě rodu středního, čísla jednotného, měsíc a rok jsou ve druhém pádě.

X

Когда это случилось?

-Это случилось пятого ноября.

-Это случилось двадцатого сентября.

→V odpovědi na otázku „Kdy se to stalo?“ jsou číslovka, měsíc a rok ve druhém pádě čísla jednotného.

Словарный запас

вместе	spolu, společně
встать	vstát, zvednout se (я встану, ты встанешь)
гулять	procházet se (я гуляю, ты гуляешь)
давно	dávno
детки	dítka
диван	rozkládací pohovka, gauč
дождаться	čekat (na koho/na co) (я дожидаюсь, ты ожидаешься)
ехать	jet (я еду, ты едешь)
желание	přání, touha
заняться	pustit se (do čeho) (я займусь, ты займешься)
зарядка	rozcvička
знать	umět, vědět (я знаю, ты знаешь)
зуб	zub
играть	hrát si (я играю, ты играешь)
идти	jít (я иду, ты идёшь)
ласковый	laskavý
лень	lenivost
лопнуть	prasknout, puknout (я лопну, ты лопнешь)
луна	měsíc, luna
мама	máma
мячик	míček
наступать	šlapat, stoupat na (я наступаю, ты наступаешь)
окно	okno
петь	zpívat (я пою, ты поёшь)
песенка	písnička
плакать	plakat (я плачу, ты плачешь)
поглядеть	podívat se (я погляжу, ты поглядишь)
поле	pole
понять	porozumět (я пойму, ты поймёшь)
порядок	pořádek
постель	postel
(по)сидеть	(po)sedět (я сижу, ты сидишь)
потянуться	natáhnout se (pro co) (я потянусь, ты потянешься)

прогулка	procházka
проснуться	probudit se (я проснусь, ты проснёшься)
свет	světlo
синий	modrý
скакать	skákat (я скачу, ты скачешь)
сниться	zdát se (ve snu) (я снюсь, ты снишься)
сон	spánek, sen
спать	spát (я сплю, ты спишь)
темнеть	tmavnout (я темнею, ты темнеешь)
трактор	traktor
улыбнуться	usmát se (я улыбнусь, ты улыбнёшься)
цветной	barevný
чистить	čistit (я чищу, ты чистишь)
шутка	žert, vtip

Závěr

Cílem diplomové práce bylo didakticky zpracovat ruské číslovky pro 2. stupeň základní školy. Rozhodla jsem se na základě svých zkušeností s ruským jazykem i zkušeností z pedagogické praxe pro vytvoření učebnicové kapitoly, která bude zaměřena na učivo ruských číslovek. Vzhledem k tomu, že studijní obor, který studuji, je zaměřený na 2. stupeň základní školy, je učebnicová kapitola vytvořena právě pro tuto skupinu žáků.

V teoretické části práce byly ruské číslovky podrobně popsány z morfologického hlediska. To je důležité pro samotnou tvorbu učebnicové kapitoly, aby byly gramatické náležitosti přesně vyloženy. Ruské číslovky se dělí na základní, neurčité, řadové, druhové, násobné a podílné, což je blíže přiblíženo v kapitole 2.

Třetí kapitola je zaměřena na slovní zásobu. Jsou zde vypsány konkrétní číslovky i s překladem, což opět slouží jako pomoc při tvorbě učebnicové kapitoly.

Čtvrtá kapitola přibližuje učivo ruského jazyka 2. stupně základní školy z hlediska toho, co je obsaženo v Rámcovém vzdělávacím programu a ve Školním vzdělávacím programu. Podle očekávaných výstupů při poslechu s porozuměním, mluvení, čtení s porozuměním nebo psaní jsou voleny typy úloh do učebnicové kapitoly. Neméně důležitá je část, kde je zmíněno konkrétní učivo ve Školním vzdělávacím programu, protože to je jedna z klíčových inspirací pro tvorbu učebnicové kapitoly. Bylo zkoumáno ŠVP Základní a mateřské školy Na Daliborce, Hořice platné k 01. 09. 2019. Tato škola byla vybrána, protože se nachází v blízkosti mého bydliště a vím, že se zde ruský jazyk vyučuje.

V páté kapitole jsou podrobně specifikovány didaktické prostředky, které se dělí na materiální a nemateriální. Tím materiálním je například učebnice, nemateriálními didaktickými prostředky se myslí metody a formy výuky. Důležitými metodami výuky pro tuto práci jsou například vysvětlování, rozhovor, dialog, práce s textem nebo didaktické hry. Učitel musí učivo žákům vysvětlovat, aby s ním mohlo být nadále pracováno. Rozhovor je veden buď pomocí otázek a odpovědí, nebo žáci mohou vytvářet umělé rozhovory na dané téma apod. Co se týče práce s textem, pro tvorbu učebnicové kapitoly je velmi důležitá, protože v jazykových učebnicích je obvyklé, že se text a práce s ním vyskytuje na začátku nové kapitoly. Didaktické hry bylo potřeba do učebnicové kapitoly též zařadit, protože žáci jsou jimi aktivizováni, upevňují si nabyté učivo zábavným a hravým způsobem. Formy výuky je vhodné ve výuce střídat,

proto byla kapitola do učebnice navržena tak, aby se při práci s ní mohlo uplatit frontální vyučování, skupinové vyučování nebo i individualizované vyučování.

V teoretické části práce je též popsána učebnice jako materiální didaktický prostředek, protože při tvorbě samotné učebnicové kapitoly bylo třeba splnit několik podmínek. Učebnicová kapitola musí odpovídat kurikulu, měla by splňovat i funkce – motivační, informační, systematizační nebo například aktivizační. Aspekty kvality učebnic jsou sledovány z hlediska struktury, srozumitelnosti, obsahu, úkolů a cvičení, zajímavosti, ilustrací nebo problémových úloh. Učebnice musí splňovat odborné, didaktické, metodické, psychologické, estetické a další požadavky. Učebnicová kapitola v této diplomové práci byla zpracovávána s ohledem na tyto funkce, požadavky a aspekty kvality. Kromě forem a metod bylo důležité promyslet obsah, rozsah a cíle učiva. V páté kapitole je i specifikována jazyková učebnice, protože se liší od jiných typů učebnic. Pro praktickou část práce je velmi důležité přiblížení různých typů úloh – orientované na fonologickou soustavu, na grafickou soustavu, na gramatickou stavbu, na slovní zásobu, ústní projev, poslech, čtení nebo písemný projev, problémové úlohy. Tyto typy úloh byly využity při tvorbě cvičení v učebnicové kapitole.

Na začátku praktické části diplomové práce je učebnicový výzkum. Byly zkoumány tři sady učebnic pro 2. stupeň základní školy. Jednalo se o sady učebnic Raduga: po novomu, Vremena a Klassnyje družja. Učebnice byly porovnávány z hlediska jazykové úrovně dle Společného evropského referenčního rámce, obsahu učiva, témat, počtu a typů cvičení a dalších prvků obsažených v učebnicích. Pro samotnou práci byly nejužitečnější učebnice řad Raduga: po novomu a Klassnyje družja. Bylo zjištěno, že učebnice Klassnyje družja působí nejmoderněji, jsou nejvíce přiblíženy tématy, slovní zásobou i zpracováním současným potřebám žáků. Důležitou inspirací byly hry na procvičení látky a závěrečné shrnutí gramatiky na konci každé lekce. Nicméně učebnice Raduga: po novomu byly též užitečné, jsou osvědčené, velmi často používané. Články a témata jsou méně atraktivní než v učebnicích Klassnyje družja, ale nabízejí širší škálu cvičení. Proto jako stěžejní inspirace pro tvorbu učebnicové kapitoly posloužila kombinace obou řad učebnic.

Učebnicová kapitola je rozdělena do tří tematických celků. Je to učivo, které je vybrané v souladu s RVP, zmiňovaným ŠVP a všemi třemi řadami učebnic. Tematické celky nesou názvy Číslovky 1–10, 30–90, 100–1000 v 1. pádě; Podstatná jména po číslovkách 2, 3, 4, 5...; Určování času a data. Každý tematický celek je laděn do jiné barvy, nicméně všechny tři celky mají jednotný styl a strukturu. Práce má rozsah 21

stran formátu A4. Všechny tematické celky obsahují úvodní část, procvičovací část, herní část a shrnující část. Cvičení a hry jsou tvořeny tak, aby se uplatnila práce jednotlivce, práce ve dvojicích, v menších i větších skupinkách nebo práce celé třídy. V přílohách je řešení ke cvičením.

Touto diplomovou prací bych ráda rozšířila nabídku materiálů pro výuku učiva zaměřeného na číslovky na 2. stupni základní školy. Učitelé mohou kapitolu využít komplexně, případně si mohou vybírat jednotlivá cvičení, hry, texty nebo shrnující gramatiku.

Seznam použité literatury

ADAMEC, Přemysl a Stanislav ŽAŽA. *Morfologie ruštiny*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1454-7.

ALEXEJEVA, Ljubov Fjodorovna, HŘÍBKOVÁ, Radka, JELÍNEK, Stanislav a Hana ŽOFKOVÁ. *Raduga 1: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2008. ISBN 978-807238-659-8.

ALEXEJEVA, Ljubov Fjodorovna, HŘÍBKOVÁ, Radka, JELÍNEK, Stanislav a Hana ŽOFKOVÁ. *Raduga 2: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2008. ISBN 978-807238-700-7.

BALCAR, Milan. *Ruská gramatika v kostce*. Vyd. 2. Voznice: Leda, 2014. ISBN 978-80-7335-379-7.

BENEŠ, Eduard. *Metodika cizích jazyků: angličtiny, francouzštiny, němčiny : vysokoškolská učebnice*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

BUTTNER, Amy. *100 aktivit, her a učebních strategií ve výuce cizích jazyků: praktické návody, jak zpříjemnit výuku studentům i sobě*. Brno: Edika, 2013. ISBN 978-80266-0203-3.

CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. V Praze: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1743-5.

DOLEČEK, Josef, Zdeněk SKOUPIL a Miloš ŘEŠÁTKO. *Teorie tvorby a hodnocení učebnic pro odborné školství*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1975.

DOLEŽELOVÁ, Eva. *Lekcii po morfologii ruskogo jazyka*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-210-2989-7.

EIBENOVÁ, Klaudia, Mojmir VAVREČKA a Irena EIBENOVÁ. *Hry ve výuce ruštiny: jazykové hry, hádanky k rozvoji řeči, dramatizace pohádek, tematické slovníčky : A1-B2*. Brno: Edika, 2013. ISBN 978-80-266-0365-8.

HENDRICH, Josef. *Didaktika cizích jazyků: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 76-12-8 Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

HLADÍK, Petr. *111 nových her pro atraktivní výuku jazyků*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5840-4.

CHAMRAJEVA, Jelizaveta, Elza IVANOVA a Renata BRONIARZ. *Vremena 1: kurz ruského jazyka pro začátečníky : pro 2. stupeň základních škol, víceletá gymnázia a střední školy*. Dubicko: INFOA, c2009. ISBN 9788072406630.

CHAMRAJEVA, Jelizaveta a Renata BRONIARZ. *Vremena 2: kurz ruského jazyka : pro 2. stupeň základních škol, víceletá gymnázia a střední školy*. Dubicko: INFOA, c2009. ISBN 9788072406777.

CHAMRAJEVA, Jelizaveta a Renata BRONIARZ. *Vremena 3: kurz ruského jazyka : pro střední školy a víceletá gymnázia*. Dubicko: INFOA, c2010. ISBN 978-80-7240-727-9.

CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2274-5.

JANIŠ, Kamil, Pavel VACEK a Blahoslav KRAUS. *Kapitoly ze základů pedagogiky: studijní text*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7041-102-3.

JANIŠ, Kamil a Irena LOUDOVÁ. *Obecná didaktika: (vybraná témata)*. Vydání druhé. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2018. ISBN 978-80-7405-444-0.

KLIČKOVÁ, Marie. *Problémové vyučování ve školní praxi*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. Knihovnička učitele.

KOPECKIJ, Leontij Vasiljevič. *Morfologija sovremennogo ruskogo literaturnogo jazyka*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.

LEPIL, Oldřich. *Teorie a praxe tvorby výukových materiálů: zvyšování kvality vzdělávání učitelů přírodovědných předmětů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2489-7.

LOJOVÁ, Gabriela a Kateřina VLČKOVÁ. *Styly a strategie učení ve výuce cizích jazyků*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-876-0.

MAŇÁK, Josef a Petr KNECHT, ed. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-807315-148-5.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

MISTROVÁ, Veronika, Danuše OGANESJANOVÁ a Jelena TREGUBOVÁ. *Cvičebnice ruské gramatiky: 12000 příkladů s řešením na protější straně*. Praha: Polyglot, 2004. ISBN 978-80-86195-29-2.

MLADÝ, Karol. *Tvorba a výroba učebnic*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988.

OKOŇ, Wincenty. *K základům problémového učení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Pedagogická teorie a praxe.

ORLOVA, Natalia, Jana KÖRSCHNEROVÁ a Jana STEJSKALOVÁ. *Novyje klassnyje druž'ja 1: ruština pro 2. stupeň základních škol*. Praha: Klett, 2020. ISBN 978-80-7397-202-8.

ORLOVA, Natalia, Jana KÖRSCHNEROVÁ a Jana STEJSKALOVÁ. *Klassnyje druž'ja 2: ruština pro 2. stupeň základních škol*. Praha: Klett, 2019. ISBN 978-80-7397-198-4.

ORLOVA, Natalia a Jana KÖRSCHNEROVÁ. *Klassnyje druž'ja 3: ruština pro 2. stupeň základních škol*. Praha: Klett, 2019. ISBN 978-80-7397-230-1.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.

PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-49-4.

PURM, Radko. *Problematika systému kritérií pro výběr lexikálního minima*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, 1979.

Ruská konverzace. 2. vyd. Přeložil Vlastimil DOMES. Čestlice: Rebo, 2010. ISBN 978-80-255-0348-5.

SEBAG MONTEFIORE, Simon. *Romanovci: 1613-1918*. Přeložil Vladimír ČADSKÝ. Praha: Dobrovský, 2019. Knihy Omega. ISBN 978-80-7390-490-6.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: ISV, 1999. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-33-1.

Seznam internetových zdrojů

Co je to kurikulum, Národní ústav odborného vzdělávání. Národní ústav odborného vzdělávání [online]. Copyright © 2008 QCM [cit. 23. 01. 2020]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/kurikulum/co-je-to-kurikulum>

Klassnyje Druzja – SADA PRO VÝUKU RUSKÉHO JAZYKA. Klett eshop [online]. Copyright © Copyright [cit. 16. 10. 2020]. Dostupné z: <https://klett.cz/klassnyje-druzja/>

Konverzace - Rusko-český slovník | Lingea. Slovníky Lingea | On-line slovníky, překlady, gramatiky a konverzace | Lingea [online]. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/rusko-cesky-konverzace>

Pixabay. [online]. Copyright © [cit. 08. 11. 2020]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/images/search/>

Rámcové vzdělávací programy, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Národní pedagogický institut České republiky* (dříve Národní ústav pro vzdělávání) [online]. Copyright © [cit. 21. 05. 2020]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp>

Rusko-český slovník | Lingea. Slovníky Lingea | On-line slovníky, překlady, gramatiky a konverzace | Lingea [online]. Copyright © Lingea s.r.o., 2017. [cit. 15. 11. 2020]. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/rusko-cesky>

RVP ZV_2017_červen.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 20. 05. 2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/43792/>

Školní vzdělávací program platný od 1. 9. 2019. Soubory ke stažení – základní škola | ZŠ Na Daliborce. Aktuality ze základní školy | ZŠ Na Daliborce [online]. Dostupné z: <https://www.nadaliborce.cz/soubory-zakladni-skola>

Učebnice [online]. Copyright © [cit. 16. 10. 2020]. Dostupné z: https://ucebnice.fraus.cz/catalog/cs/cizi-jazyky-rustina/ckjcrjickjc.html?productParameterItem.tc=t_fuc_fu71&search=#profiHandlerContainerhttps://ucebnice.fraus.cz/

Vremena 1 (A1 začátečníci) - učebnice • Infoa. INFOA jazykové učebnice, jazykové hry a knihy pro děti • Infoa [online]. Copyright © 2020 INFOA International s.r.o. [cit. 16. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.infoa.cz/zbozi/vremena-1-a1-zacatecnici-ucebnice>

Синий трактор - День ночь (Сутки) текст песни. Тексты песен на Az-lyrics — слова популярных песен [online]. Copyright © [cit. 08. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.az-lyrics.ru/lyrics/siniy-traktor/den-noch-sutki>

СУТКИ - СИНИЙ ТРАКТОР Развивающая песенка мультим ДЕНЬ НОЧЬ ВРЕМЯ для детей малышей - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2020 Google LLC [cit. 08. 11. 2020]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=gxG8aA_7soY

Пословицы и поговорки с числительными | Занимательные факты: | Образовательная социальная сеть. Образовательная социальная сеть [online]. Copyright © [cit. 08. 11. 2020]. Dostupné z: <https://nsportal.ru/shkola/vneklassnaya-rabota/library/2019/03/19/poslovitsy-i-pogovorki-s-chislitelnyimi>

Použité zkratky

ŠVP = Školní vzdělávací program

RVP = Rámcová vzdělávací program

kap. = kapitola

ВП = винительный падеж (akuzativ)

ДП = дательный падеж (dativ)

ИП = именительный падеж (nominativ)

ПП = предложный падеж (lokál)

РП = родительный падеж (genitiv)

ТП = творительный падеж (instrumentál)

Přílohy

Příloha A

Seznam tabulek

Tabulka 1	Očekávané výstupy dle RVP
Tabulka 2	Hodnocení učebnice Raduga 1: po novomu
Tabulka 3	Hodnocení učebnice Raduga 2: po novomu
Tabulka 4	Hodnocení učebnice Vremena 1
Tabulka 5	Hodnocení učebnice Vremena 2
Tabulka 6	Hodnocení učebnice Klassnyje družja 1
Tabulka 7	Hodnocení učebnice Klassnyje družja 2
Tabulka 8	Hodnocení učebnice Klassnyje družja 3

Příloha B

Správné řešení ke cvičením v učebnicové kapitole

Správné řešení

Číslovky 1–20, 30–90, 100–1000 v 1. pádě

Работа с текстом

2) Найдите ответы на вопросы.

- I. Сколько Алексею лет?
а) 10 лет
б) 9 лет
в) 8 лет
- II. Сколько Марте лет?
а) 5 лет
б) 9 лет
в) 8 лет
- III. Через сколько дней уедет Алексей?
а) через 4 дня
б) через 7 дней
в) через 2 дня

3) Найдите все числительные в тексте и напишите их азбукой.

восемь

девять

четыре

два

семь

Упражнения

1) Найдите пары.

8	восемь	20	двадцать
5	пять	40	сорок
3	три	70	семьдесят
1	один	900	девятьсот
9	девять	300	триста
6	шесть	600	шестьсот

2) Расставьте числительные от 1 до 10:

один – два – три – четыре – пять – шесть – семь – восемь – девять – десять

3) Решите примеры. Результат напишите словом, а не цифрой.

$1 + 2 = \text{три}$

$15 + 6 = \text{одиннадцать}$

$5 + 4 = \text{девять}$

$20 + 30 = \text{пятьдесят}$

$10 - 6 = \text{четыре}$

$100 + 100 = \text{двести}$

4) Расставьте предложения в правильной последовательности и тренируйте диалог с вашим другом. Разговаривайте вслух.

Как тебя зовут?

1. _____

Меня зовут

2. _____

А как тебя зовут?

3. _____

Меня зовут

4. _____

Сколько тебе лет?

5. _____

Мне

6. _____

А сколько тебе лет?

7. _____

Мне

8. _____

6) Дополните прогноз погоды. (прогноз погоды = předpověď počasí)

Образец: *В Москве температура днём плюс три, ночью минус десять.*

В Мурманске температура днём **минус пятнадцать** (– 15), ночью **минус двадцать** (– 20).

В Праге температура днём **плюс восемь** (+ 8), ночью **плюс два** (+ 2).

В Лондоне температура днём **плюс девять** (+ 9), ночью **плюс пять** (+ 5).

В Новгороде температура днём **минус семь** (– 7), ночью **минус шестнадцать** (– 16).

7) Один, одна, одно? Выберите правильный вариант.

Образец: *В магазине была одна женщина.*

У меня **одна** сестра.

У друга **один** брат.

У нас в городе **одно** озеро.

В нашей школе **один** сад.

Podstatná jména po číslovkách

2, 3, 4, 5...

Упражнения

1) Отвечайте на вопросы, используя числительные в скобках.

Образец: *Сколько тебе лет? (18) – Мне восемнадцать лет.*

Сколько Вере лет? (20)

Вере двадцать лет.

Сколько лет вашему папе? (55)

Папе пятьдесят пять лет.

Сколько лет вашей маме? (54)

Маме пятьдесят четыре года.

Сколько лет вашей сестре? (21)

Сестре двадцать один год.

2) Напишите словосочетания в правильной грамматической форме.

Образец: *2, машина = две машины*

4, магазин = *четыре магазина*

3, кошка = *три кошки*

23, студент = *двадцать три студента*

102, дом = *сто два дома*

41, река = *сорок одна река*

2, дом = *два дома*

32, город = *тридцать два города*

Určování času a data

Вводная песня

СУТКИ - СИНИЙ ТРАКТОР (00:00–02:55)

https://www.youtube.com/watch?v=gxG8aA_7soY&t=157s

Что такое сутки ?	По полям, по полям.	Тик-так, тик-так, тик-так,
Это вам не шутки.	Синий трактор едит к нам.	тик-так.
Чтобы время суток знать.	У него в прицепе кто-то.	
Надо кое-что понять!	Песенку поёт!	Что такое сутки ?
		Это вам не шутки.
Тик-так, тик-так, тик-так, тик-так.	Вместе с мячиком мы скачем.	Чтобы время суток знать.
	Раз-два, раз-два!	Надо кое-что понять!
Утром мы встаём с постели.	Лопнет мячик – мы не плачем.	За окном темным темно .
Еле, еле, еле, еле.	Раз-два, раз-два!	Детки спят уже давно.
Потянулись, улыбнулись.		Снятся им цветные сны.
Наконец-то мы проснулись.		В свете ласковой луны.
	Тик-так, тик-так, тик-так, тик-так.	Детки улыбаются.
Утром делаем зарядку.		Раз-два, раз-два!
Раз-два, раз-два!	Что такое сутки ?	Утра ждут
Зубы чистим по порядку.	Это вам не шутки.	Раз-два, раз-два!
Раз-два, раз-два!	Чтобы время суток знать.	
	Надо кое-что понять!	
Тик-так, тик-так, тик-так, тик-так.	Вот и наступает вечер .	
	Нам заняться больше нечем.	
Что такое сутки ?	За окном темнеет свет.	
Это вам не шутки.	Нам играть желанья нет.	
Чтобы время суток знать.		
Надо кое-что понять!	На диване посидим.	
	Раз-два, раз-два!	
Скоро наступает день .	И на маму поглядим.	
Нам с тобой гулять не лень.	Раз-два, раз-два!	
На прогулку мы идём.		
Вместе песенку поём!		

1) Дополните в песню слова: **сутки, суток, день, утром, утра, вечер, темно.**

Упражнения

1) Найдите пары.

1. утро, утром	1. в
2. день, днём	2. а
3. вечер, вечером	3. б
4. ночь, ночью	4. г

а

б

в

г

3) Ответьте на вопросы (посмотрите на таблицу в упражнении 2).

В каком часу Антон завтракает?

Антон завтракает в семь часов.

В каком часу начинается школа у Антона?

Школа начинается без десяти восемь.

В каком часу заканчивается школа у Антона?

Школа заканчивается в три часа.

В каком часу Антон ложится спать?

Антон ложится спать в три четверти десятого.

5) Какое сегодня число? Расставьте даты с начала по конец года.

седьмое июня, пятое сентября, двадцатое ноября, первое марта, седьмое августа, пятнадцатое сентября, первое ноября, семнадцатое мая

1. первое марта
2. семнадцатое мая
3. седьмое июня
4. седьмое августа
5. пятое сентября
6. пятнадцатое сентября
7. первое ноября
8. двадцатое ноября

6) Когда это случилось? Даты в скобках напишите словами. Год напишите числом.

(21. srpen, 1745) Двадцать первого августа 1745 г.

Екатерина Великая вышла замуж за Петра III.

(20. září, 1754) Двадцатого сентября 1754 г.

родила сына Павла.

(7. květen, 1787) Седьмого мая 1787 г.

Екатерина Великая основала город Екатеринославль.

(5. listopad, 1796) Пятого ноября 1796 г.

Екатерину Великую хватил удар.